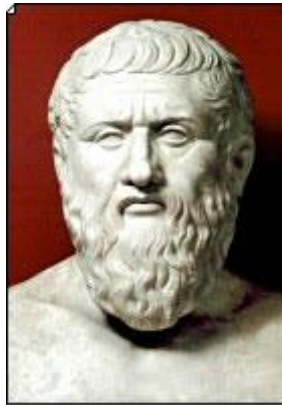

PLATÓ (427-347 a.c.)

0. Context històric. Evolució social d'Atenes al segle IV a.C. (2)
1. Apunts biogràfics. (2)
2. Obres de Plató: periodització dels "diàlegs". (3)
3. Autors que influeixen en la seva obra (4):
 - Sòcrates, Parmènides, Heràclit, Pitàgores, Orfisme..
4. La dialèctica platònica. (6)
5. ONTOLOGIA: Teoria de les Idees. (7)
 - 5.1. Què significa "Idea" en Plató?
 - 5.2. Per què va elaborar una teoria de les Idees?
 - 5.3. Els dos móns: Món intel·ligible / Món sensible.
 - 5.4. La Idea de Bé.
6. El mite de la caverna. (11)
 - 6.1. Explicació del mite.
 - 6.2. Educació.
7. PSICOLOGIA: L'ànima. (15)
 - 7.1. Concepció de l'ànima.
 - 7.2. Per què l'ànima és immortal?
8. GNOSEOLOGIA: El coneixement. (17)
 - 8.1. La reminiscència (*anamnesis*): Conèixer és recordar.
 - 8.2. La dialèctica. Graus del coneixement: símil de la línia.
 - 8.3. L' amor (*Eros platònic*)
9. COSMOLOGIA. (18)
10. ÈTICA: La virtut (*areté*) (19)
 - 10.1. L'*areté*, segons Plató.
 - 10.2. De les parts de l'ànima i de llurs virtuts.
 - a) Ànima racional: Prudència / Saviesa.
 - b) Ànima irascible: Fortalesa.
 - c) Ànima concupiscible: Temprança (moderació)
 - 10.3. Es pot ensenyar / aprendre la virtut?
11. POLÍTICA: Teoria de l'Estat. (21)
 - 11.1. El filòsof-rei.
 - 11.2. La Justícia, ideal de qualsevol Estat.
 - 11.3. Classes socials.
 - 11.4. Formes de govern o règims polítics.
 - 11.5. El totalitarisme de l'estat platònic.
 - 11.6. L'educació del filòsof-rei.

0. CONTEXT HISTÒRIC. (Evolució social d'Atenes al s. IV a.C.)

El s. IV a.C. a Atenes està marcat per les conseqüències de la derrota d'Atenes a la guerra del Peloponès. L'any 404 a.C. cau Atenes i això significa l'esfondrament de tot el món intel·lectual bastit per Pèricles. El s.IV és un moment de crisi i reconstrucció. L'idealisme i la teoria política de Plató (el filòsof-rei com a unió de poder i saber) és incomprendible fora d'aquest marc social. La mort de Sòcrates l'any 399 a.C. simbolitza en certa manera la decadència espiritual viscuda com un drama personal però amb repercussió global, perquè vol dir que la ciutat ja no té capacitat per suportar la crítica. Atenes, que s'havia construït al voltant del debat i discussió a l'àgora, ja és incapaç d'assumir la provocació i la llibertat de pensament que representa Sòcrates. Plató serà molt conscient d'aquesta crisi. El conservadorisme polític de la seva obra és inseparable de la sensació de decadència que es nota arreu. La teoria de les Idees, fins i tot, pot ser interpretada políticament com a recerca dels models morals perduts amb la decadència de la ciutat.

1. BIOGRAFIA.

La vida de Plató es pot resumir en cinc grans qüestions, que interpenetren biografia i obra:

1. Família aristocràtica.

Va néixer a Atenes l'any 427 a.C., un any després de la mort de Pèricles. Pertanyia a una família de la noblesa tradicional. El seu verdader nom era Aristocles. "Plató" és un sobrenom que significa: "el d'esquena ampla". Per part de pare té com a avantpassats el darrer rei d'Atenes, i la seva mare estava emparentada amb Soló, legislador llegendari de la ciutat i membre del grup dels set savis. Dos dels seus oncles per part de mare, Càrmides i Críties, van formar part dels trenta tirans proespartans. El fet de pertànyer a una família aristocràtica va fer que fos educat pels millors mestres de l'època. Els seus vincles familiars, així com l'educació que rebé, li donaren l'oportunitat d'introduir-se aviat en els principals grups polítics d'Atenes.

2. Influència de Sòcrates, "El més just dels homes".

Plató va ser alumne del sofista Cràtil, seguidor d'Heràclit i posteriorment de Sòcrates. De jove se sentí cridat per la poesia i la política, però quan als divuit anys conegué Sòcrates, el seu mestre i el seu exemple el trasbalsaren tant que va estripar tots els drames que fins llavors havia escrit i decidí dedicar-se a la filosofia. Diversos esdeveniments consecutius: El govern dels trenta tirans, el breu període de fràgil estabilitat democràtica que el seguí i, especialment, la injusta condemna de Sòcrates el portaren a creure en la necessitat d'una profunda reforma de la vida pública.

Sòcrates era 40 anys més gran que ell. Plató fou el deixeble més conegut de Sòcrates, però possiblement no pas el qui el seguí més al peu de la lletra. Plató fa més una versió original del socratism que no pas una continuació estricta. No va estar present en el grup d'amics que van acompanyar Sòcrates quan aquest prengué la cicuta.

3. Exili: Relació amb els pitagòrics.

Després de la mort de Sòcrates, Plató inicià un llarg període de viatges fins l'any 361. Visqué a Mègara (d'on era el seu amic, el matemàtic pitagòric Euclides), Corint, Egipte (on possiblement va conèixer la doctrina dels sacerdots del país), i Tarent. És en aquesta darrera ciutat on conegué al pitagòric Arquites, qui, a més d'exercir una forta influència en el seu pensament, el posà en contacte amb Dionís I, tirà de Siracusa. Plató recull dels pitagòrics la noció de que la matemàtica és el model de ciència demostrativa. També la creença que hi ha dos nivells de realitat diferents: 1. Nivell dels objectes. 2. Nivell del concepte.

La "Teoria dels dos móns" té un antecedent pitagòric (diferència entre el nombre i l'objecte). També el van influir en la idea de crear un grup de deixebles. L'Acadèmia platònica recull el model de la comunitat pitagòrica

4. Viatges a Siracusa. (Reforma de la Polis)

Va concebre un model ideal d'estat, que tractà de portar a la pràctica a Siracusa (Sicília), on governava el tirà Dionís el Vell. Però el pas de la teoria a la pràctica va ser difícil: Dionís era un dictador terrible, acabà barallat amb el filòsof,

el feu tancar presoner a les pedreres de Siracusa i finalment vengué Plató com a esclau. Rescatat casualment per un amic, tornà a Atenes l'any 387 a.C. on fundà l'Acadèmia.

Quan Dionís II puja al tron de Siracusa, Plató fa un segon viatge per intentar una altra vegada organitzar-hi el seu Estat ideal, el 367 a.C., però fracassa per segona vegada. El 361 a.C. és convidat insistentment per Dionís II i encara fa un darrer viatge, que tampoc no és satisfactori. Després d'aquest tercer intent, s'establí definitivament a Atenes i es dedicà en cos i ànima a la seva vocació literària i docent fins que morí, l'any 347. Plató creu que s'ha d'instaurar l'aristocràcia o dictadura del filòsof-rei: només pot governar bé aquell qui coneix la Idea de Bé. El poder i el coneixement han d'anar de la mà i el governant no pot ser un qualsevol. El govern només el mereix el qui sap, el qui ha dedicat la vida a esbrinar les Idees i a purificar l'ànima.

5. Acadèmia platònica. (La creació d'un espai dedicat a la saviesa)

Rep aquest nom per haver estat fundada per Plató als jardins consagrats al heroi atenès Academos. La principal funció de la comunitat era la del culte a les muses però també s'hi va desenvolupar una intensa activitat filosòfica i científica, aquesta última especialment a les esferes de la matemàtica, la música, l'astronomia i la divisió i classificació, totes elles considerades per Plató com introducció a la dialèctica. L'Acadèmia Platònica va tenir una llarga vida; de fet persistí fins el 529 d.C. en què fou tancada pel decret de l'emperador Justinà.

2. OBRES DE PLATÓ. Periodització.

De Plató es conserven tots els seus diàlegs, que són les obres exotèriques: totes les obres escrites per al gran públic, fora de l'Acadèmia; en canvi, no conservem cap de les obres esotèriques, que eren les obres fetes per al debat a l'interior de l'Acadèmia (situació inversa a la d'Aristòtil).

Tots els textos que ens han arribat de Plató, excepte el darrer, "*Les lleis*", són diàlegs en què Sòcrates és el protagonista, i enraona amb altres ciutadans, sofistes... La intenció del diàleg no és fer un tractat sobre un tema sinó que vol reproduir l'ambient de conversa íntima de Sòcrates amb els seus amics. El diàleg contrasta amb el discurs dels sofistes. El diàleg pretén recollir l'ambient de carrer, reproduir el batec de la vida de carrer més que no pas un discurs ... és més àgil que el discurs. De vegades als diàlegs s'expliquen també mites per posar en clar un concepte boirós. Cada diàleg és independent. Generalment es parla d'un concepte, però en alguns diàlegs apareixen més d'un tema (creuats), sobretot als diàlegs de joventut.

Els diàlegs s'ordenen cronològicament en 4 períodes:

1. Diàlegs socràtics o de joventut: ("*Apologia de Sòcrates*", "*Critó*", "*Càrmides*"...)

Obres molt àgils, el diàleg és molt viu, sovint són obres poc ordenades, es passa d'un tema a altre i el final queda tallat. La figura de Sòcrates és molt present, el Sòcrates històric apareix força ben documentat. Hi ha ambient de carrer, es recull tal com era la conversa en època de Sòcrates, que emprà el seu conegut mètode per trobar la definició de les diferents virtuts. En la majoria dels casos no s'arriba a cap solució.

2. Diàlegs de transició: ("*Gòrgies*", "*Menó*", "*Hípies Major*", "*Hípies Menor*", "*Cràtil*"....)

Els diàlegs són escrits quan viatja a Itàlia per entrar en contacte amb el pitagòrics, especialment amb Arquites de Tarent, matemàtic i filòsof molt famós. En aquestes obres existeixen nombroses influències pitagòriques: immortalitat i transmigració de l'ànima, temes cosmològics, vida comunitària dels filòsofs, importància de les matemàtiques i la música, etc. Aquests diàlegs revelen que Plató comença a elaborar ja les seves pròpies doctrines. Generalment es toquen qüestions de tipus polític. El Sòcrates històric comença a desaparèixer. Temes clarament platònics molt conservadors. Primers esbossos de la teoria de les Idees.

3. Diàlegs de maduresa: ("*Banquet*", "*Fedó*", "*La República*", "*Fedre*"...)

Obres literàries més perfectes, són els diàlegs fonamentals. Els diàlegs posteriors en seran revisions i ampliacions. Sòcrates és el protagonista únic, però és "un altre" Sòcrates, segur d'ell mateix i posseïdor de la veritat. Això vol dir que les seves tesis són les que s'acabaran imposant i els altres personatges són agonistes, és a dir, posen les qüestions que Sòcrates contesta. En aquests diàlegs s'hi troben els grans mites platònics i es veu molt clar el procés de dialèctica ascendent: pas de l'opinió (doxa) al saber (ciència).

En el *Banquet*, dialoga Sòcrates sobre l'amor (teoria platònica de l'amor i de les Idees). El *Fedó* s'esdevé a la presó: Sòcrates espera tranquil·lament la mort i dialoga sobre la immortalitat de l'ànima i la filosofia. *La República* és, amb diferència, el diàleg més llarg (amb *Les Lleis*); a més d'una descripció de l'Estat tal i com el concebia Plató, recull tots els temes principals. El *Fedre* torna a tractar sobre l'amor, la bellesa i l'ànima.

4. Diàlegs de vellesa o crítics: ("*Sofista*" "*Polític*" "*Lleis*"...)

Diàlegs pessimistes, apareixen molts mites, referències a la divinitat. Estilísticament, les obres d'aquest període tendeixen a ser monòlegs (frases més llargues, pesades). Hi ha una autocrítica de la "Teoria de les idees" i al final, a l'última obra, "*Les Lleis*", fins i tot desapareix la figura de Sòcrates

3. INFLUÈNCIES QUE VA REBRE PLATÓ.

Sòcrates:

Plató creu, com Sòcrates, que la filosofia té per funció esbrinar què és el Bé i, en general, què són els conceptes. El concepte de "bé" no serà el mateix en un i en l'altre: mentre Sòcrates tendeix a cenyir-se a l'àmbit moral, Plató eixampla la perspectiva i entén que tots els objectes que hi ha en aquest món sensible tendeixen cap al seu "bé", o, el que és el mateix, cap al seu prototipus perfecte.

De la recerca socràtica del concepte, Plató passa a cercar el coneixement de les essències de les coses. Sòcrates només s'interessa per un tema: què és la moral?. Plató, en canvi, afirma que hi ha un model, idea, de cada concepte, no només dels conceptes morals.

Pel que fa a la problemàtica moral. Plató rebutja radicalment, igual que el seu mestre, la influència relativista dels sofistes: el Bé, tant per a Sòcrates com per a Plató, ha de ser un absolut, no pot dependre de convencions ni de pactes, sinó que s'ha d'imposar per la seva pròpia força.

A part de les influències intel·lectuals, Sòcrates és el model d'home just. A la *Carta VII* diu que Sòcrates fou: *el més just dels homes*. Tot i que aquest no va ser l'únic filòsof que el va influir sí que és el més important i el protagonista de tots els diàlegs excepte l'últim (*Les Lleis*). Plató, abans de ser el seu deixeble, havia estat influït pel sofista Cràtil, que estava molt interessat pel tema de les definicions, però quan coneix Sòcrates rebutja Cràtil perquè el considera relativista.

Distingir entre doctrines socràtiques i platòniques ha estat un dels temes més complicats de la història del pensament. A l'època medieval pensaven que Plató era com una mena de secretari o copista d'aquell. A partir del Renaixement, quan es disposa dels textos grecs dels diàlegs, es fa evident que Plató és un pensador original i es tendeix a pensar que utilitza Sòcrates com si fos una màscara, per expressar idees que no són socràtiques sinó platòniques. De fet, no és mai fidel a la lletra del socratism; li interessa l'esperit crític més que no el detall biogràfic.

Plató fabula bastant i literàriament és d'una qualitat incomparable. Sòcrates és el protagonista dels diàlegs per dues raons fonamentals:

- a) Plató fa un homenatge al mestre; els governants d'Atenes l'han matat, però no poden impedir que continuï enraonant a través del seu deixeble.
- b) Sòcrates serveix també a Plató perquè posa en boca seva idees polítiques molt reaccionàries (conservadores).

Hi ha **dues diferències bàsiques entre Sòcrates i Plató**.

1. Per una banda, Sòcrates només es planteja problemes d'ètica o moral (què és el bé? què és la justícia?,...). En canvi, en Plató hi ha tota una teoria metafísica (la teoria de les idees), tota una teoria del coneixement (teoria de la *anàmnesi*: conèixer és recordar) i, també, tota una teoria política, que és la República (la teoria del filòsof-rei).

2. Diferència en la teoria política. Per Sòcrates, la millor manera d'intervenir en la societat no és la política sinó la didàctica, és a dir, es tracta de ensenyar individualment a cada home a ser millor. Quan tots els homes siguin justos la ciutat també ho serà. En canvi, Plató creu que la societat només pot transformar-se a través de la política. El canvi moral no pot ser individual sinó col·lectiu. El lloc que Sòcrates destinava a l'autoconeixement moral individual, Plató el dedica a les lleis col·lectives.

Tot i que el mestratge de Sòcrates va marcar profundament el pensament platònic, no podem desestimar altres influències, que es manifesten al llarg de la seva obra, integrades, si es vol, dins d'un sistema molt personal.

Parmènides:

Converteix la identitat parmenídia entre ser i pensar, en la identitat entre ser i idea. Plató es pregunta també pel ser, recollint la diferència entre el ser o Idea (forma pura) i els ens (canviants, corruptibles).

Heràclit:

Com ell, Plató accepta l'existència al món sensible i postula una interpretació intel·ligible (mitjançant el logos en l'un, les idees en l'altre) de la realitat. Si Heràclit considerava que el logos és la unitat dels contraris, Plató defensa la unitat a través de l'existència de les Formes pures (idees)

Plató afirma que sobre les coses sensibles en moviment constant no es fomenta la ciència. Defensa la relativitat del món físic.

Plató intenta solucionar la contraposició Heràclit-Parmènides dient que el món sensible és heraclità (tot canvia) mentre que el món intel·ligible és parmenídià (les idees són, amb un valor absolut).

Pitagòrics:

N'assumeix aspectes místico-escolars. Amb algunes diferències, passem de la congregació pitagòrica a l'Acadèmia.

Accepta l'origen celest i preexistent de les ànimes. Inferioritat del cos. El cos és la presó de l'ànima (*Cràtil* 400 b). Creu en la immortalitat i la transmigració de les ànimes. Defensa que la virtut allibera l'ànima.

La mística dels nombres, tan present en els pitagòrics, té ressons en Plató des del moment que considera la matemàtica com un estudi previ, però obligatori, per accedir a la filosofia.

Dóna gran importància a les matemàtiques; el model del coneixement veritable és el matemàtic i per ingressar a l'Acadèmia era condició imprescindible saber matemàtiques.

Orfisme:

Moviment religiós que sorgí a l'època arcaica. Es desenvolupà especialment a la Magna Grècia i a Creta. Afirmava l'origen i la natura divins de l'ànima humana i que aquesta es trobava presa en el cos (*soma – sema*). Sostenia també que la vida era una condició impura, de la qual l'ànima, a través de successives reencarnacions (*metempsicosi*) i després d'obtenir la puresa –gràcies a la iniciació òrfica i a l'ascetisme–, havia d'alliberar-se per tornar a la seva condició divina.

4. LA DIALÈCTICA PLATÒNICA.

Plató no ens va llegir llargs tractats sobre l'ésser, la justícia o la bondat, sinó que, agrupant una completa galeria de personatges del seu temps, els va fer parlar en els seus "diàlegs (que no són tractats sistemàtics). La filosofia platònica serà la suma dels discursos de cadascun dels interlocutors de Sòcrates, amb totes les seves contradiccions també. D'aquí la seva inacabable riquesa i modernitat. Precisament per això ens continua interessant: no per les solucions, sinó pels problemes i qüestions que va assenyalar, la majoria dels quals encara continuen preocupant la filosofia i l'ésser humà. A més, Plató emprava sovint els mites –inventats o modificats per ell mateix– per exposar el seu pensament sobre els temes més transcendents.

a) En el pensament de Sòcrates les paraules "dialèctica" i "diàleg" eren sinònimes. **La dialèctica socràtica** era sempre una conversa orientada a la recerca de la veritat. Etimològicament, en grec, la paraula diàleg significa: *dia* (mútuament) *logos* (paraula, raó).

b) Amb Plató, el concepte de dialèctica es complica una mica més. És la tècnica per arribar al vertader coneixement. **La dialèctica** és la forma a través de la qual, en la conversa, l'ànima es purifica i passa del món sensible (opinions) al món intel·ligible (veritat en sí, forma pura, idea). A través de la dialèctica es passa de l'opinió (***doxa***) al saber (***episteme***). La dialèctica platònica s'ha d'entendre com el perfeccionament de l'ànima, que es realitza a través del diàleg orientat. Participar en un diàleg és fer un compromís amb la recerca del Bé, o, el que és el mateix, amb la recerca de la Veritat.

Ell que pretén el diàleg platònic és que l'ànima del que participa a la conversa arribi a separar-se de les opinions vulgars del món sensible i arribi al nivell de l'intel·ligible. En definitiva, **la dialèctica –mètode propi de la filosofia platònica– facilita l'accés al Món de les Idees.** La dialèctica és un **procés ascendent** cap a la idea i, després, d'idea en idea, fins a la idea suprema (el Bé). És un esforç en què mútuament s'intenta descobrir la veritat per mitjà de la raó. Per tant, el diàleg procura fer-nos superar les pures opinions i és, també, un instrument de millora de l'ànima. Per què Plató escriu diàlegs. Els sofistes escrivien discursos, no diàlegs. Plató, en canvi, inicia una forma nova d'expressió. Per què? Dues raons ho expliquen:

* **Raó biogràfica:** Sòcrates ha mort; la ciutat l'ha matat i convertir-lo en protagonista de diàlegs era una manera de reivindicar-lo. Els qui volien silenciar-lo es trobaran ara amb un Sòcrates que no callarà mai més, que continua parlant a través del diàleg.

* **Raó social:** El diàleg s'acomoda a les necessitats de comunicació de la comunitat grega. Per al grec, la vida és inseparable de l'Àgora. Enraonar ocupa una bona part de la vida del ciutadà. A través del diàleg platònic podem fer un tast de la vida quotidiana a Atenes.

El diàleg consisteix en un intercanvi de preguntes i respostes orientades, a través del qual hi ha una recerca en comú de la veritat. Té sempre un caràcter ascendent, s'inicia amb les opinions i es va passant progressivament al coneixement de la Idea. Per Plató aquest esforç de dialèctica és també un esforç de purificació de l'ànima. Dialogar és fer un esforç de coneixement: passar de l'opinió a la ciència.

5. TEORIA PLATÒNICA DE LES IDEES.

5.1. Què significa "Idea" (*Eidos*) per a Plató?

És el nucli del pensament platònic. Quan Plató es planteja la pregunta fonamental **"què és l'ésser?"**, **que és una pregunta ontològica, troba la resposta en la Idea.** La paraula grega ***eidos*** es tradueix generalment per "Idea". Per a qualsevol de nosaltres, una "idea" és un "contingut mental", un acte subjectiu de la ment, quelcom que existeix en el nostre cervell ni que sigui d'una manera ambigua. Per a Plató, **una idea mai no és una cosa.** Existeix realment, però només podem "veure-la" a través de la ment. Creia que les idees existien per sí mateixes i que estaven fora de l'espai i fora del temps. Per tant **les idees no són coses, sinó entitats universals, immortals, úniques i perfectes: són les formes pures, els models o arquetipus de les coses.**

La teoria apareix al "*Fedó*", al "*Fedre*" i a "*La República*" (diàlegs de maduresa). Els filòsofs anteriors consideraren dues maneres d'accedir a la realitat: o bé a través d'allò que percebem amb els sentits i que se'ns mostra canviant (**Heràclit**), o bé a través d'allò que pensem i que és immutable (**Parmènides**). Plató recull les dues afirmacions i anomena de forma diferent la realitat coneguda: allò que percebem és anomenat "**cosa**" i allò que pensem, "**idea**". Com percebem les coses i com copsem les idees? Per respondre això, recollirà la distinció de Parmènides entre **la doxa** (opinió), el coneixement sensible que tenim de les coses a partir dels sentits, i **l'episteme** (veritat universal o "científica"), el coneixement racional que tenim de les idees a partir de la raó. Amb la doxa podem percebre les coses, però per saber què són hem de recórrer a l'episteme. Allò percebut a través dels sentits no és sempre igual, sinó que és relatiu al moment i les condicions de la percepció (segurament després d'un temps, aquell "dolor" ja no serà igual, però la idea del que és "el dolor" seguirà sent la mateixa). En canvi, allò copsat per la raó es manté sempre immutable (la idea de "dolor" seguirà sent sempre la mateixa i igual per a tothom).

A aquestes entitats immutables que serveixen per poder conèixer les coses, Plató les anomena **idees (*eidos*)**, en grec "Forma". Per Plató, les idees són una realitat que existeix per si mateixa, fora de la ment, i són, per tant, **objectives**, **úniques** (tot i que s'apliquen a moltes coses), **inmutables** (perquè no varien mai) i **eternes** (perquè existeixen sempre), **només copsables per la intel·ligència** (són entitats no sensibles, sinó intel·ligibles). **Parmènides** definia quasi amb les mateixes característiques l'ésser. **Els pitagòrics**, també, parlaven així dels objectes matemàtics, com, per exemple, un triangle. El triangle formaria part d'aquestes realitats que Plató anomena "idees"; en canvi, un senyal de trànsit que indica peril, tendria una forma triangular.

Tant la idea de triangle, com la de dolor, com la d'animal tenen en comú que són entitats abstractes que poden concretar-se de diferents maneres (la idea d'animal en un cèrvol, la idea de triangle en el senyal de "cediu el pas" i la idea de dolor en el provocat en el genoll per una caiguda en bicicleta) i existeixen independentment de les coses (si s'extingissin els cèrvols o no hi hagués senyals de trànsit o no m'hagués lastimat el genoll, la idea d'animal, la de triangle i la de dolor continuarien existint). Segons Plató, això passa amb totes les idees que tenim a la ment: la d'arbre, la de ca, la de justícia, la de bondat, etc. **Només aquestes entitats són reals, perquè es mantenen sempre igual i són eternes.** La idea d'arbre és sempre la mateixa encara que taléssim tots els arbres del planeta (extrem que esperem que no passi), no talaríem la idea d'arbre. A la inversa, si la idea de triangle canviés a cada moment i segons cada persona, seria impossible saber què és un triangle o reconèixer-ne un.

Plató diu que el que hi ha a la nostra ment és el coneixement de les idees, però no aquestes. Aleshores, on són les Idees? Si definim les Idees per oposició a les coses que percebem pels sentits, i les coses "habiten" en el **món sensible**, les idees "habiten" en el seu món, el món de les idees o **món intel·ligible** (ja que només podem accedir-hi per mitjà de l'intel·lecte). Nohem d'entendre que Plató parla d'un altre món físic, sinó d'un món en sentit metafòric, o, com el diu també, d'una "regió intel·ligible". El que pretén afirmar clarament és que les Idees tenen un estatus diferent i independent dels éssers humans i és per això que es mantenen pures. Així, per exemple, diem i ens sembla que algunes coses són "bones", "justes" o "belles"; però el que sigui la bondat, la justícia o la bellesa no ho han de decidir un grup de persones, sinó que serà la mateixa bellesa (o la justícia o la bondat) la que es farà present en el món sensible a través de les coses belles. El que cal és conèixer bé la Idea de "bellesa" per reconèixer bé les coses belles, igual que cal saber què és un llibre per reconèixer-ne un. **Les idees no són simplement conceptes o representacions mentals (com ens suggereix el significat actual del mot "idea"): són realitats que existeixen amb independència de les coses. Més encara, són la mateixa realitat; les coses són, segons Plató, menys reals.**

Característiques de les Idees (Eidos):

1. **Les Idees són essències**, és a dir, "allò que fa que una cosa particular sigui el que és". Són l'**ideal**, el model, l' **arquetip** o la **forma pura** de la cosa.
2. Però aquestes essències no existeixen **en** les coses, sinó que **existeixen separades de les coses particulars**. Són entitats que tenen existència real i independent. Cada idea és una cosa que existeix com una realitat transcendent, no immanent a les coses.
3. La teoria implica una **duplicació del món**: d'una banda, el **món visible** de les coses sensibles; d'altra, el **món intel·ligible** de les idees. El món visible és dominat pel canvi continu (Heràclit). En canvi, el món intel·ligible està compost per idees que gaudeixen de les característiques que Parmènides atribuïa a l'ésser: **cada idea és única, eterna, immutable**. El món intel·ligible pot ser pensat (s'hi arriba amb la reflexió i la purificació de l'ànima), però no en tenim cap experiència sensible (no el podem tocar, ni veure...).
4. **Quantes Idees hi ha?** Si admetem que són moltes, és a dir, que a cada cosa correspon una idea, potser existeixen també idees "de coses ridícules, com per exemple el fang, la brutor o qualsevol altra cosa indigna i sense valor". Fins al diàleg anomenat "*Parmènides*" (que pertany a l'etapa crítica), Plató havia admès sense vacil·lació l'existència d'idees d'objectes matemàtics (Unitat, Pluralitat, Igual, Desigual, etc.) i idees de valors (Bé, Bellesa, Justícia, etc.), però havia dubtat de les de les coses sensibles (ésser humà, foc, aigua, etc.) A partir del *Parmènides*, troba la manera de justificar també aquestes darreres, però es resisteix a concedir que hi hagi també idees de coses grolleres o ridícules com la brutor, el fang o els cabells.
5. **Quina és la relació entre Idees i coses?** La pregunta es pot enfocar de dues maneres:
 - a) Des del punt de vista de les coses, es diu que és una relació de **participació** (*méthexis*) o d'**imitació** (*mímesis*)
 - b) Des del punt de vista de les idees, es diu que **les Idees són causa de les coses**, no perquè produeixin les coses, sinó perquè **són les seves essències**, el seu **model** (*paradigma*).

Tot i que el món de les idees és plural (perquè conté moltes idees) com el món sensible (que conté moltes coses), hi ha una diferència clara: en el primer món existeix unificació en la mesura en què només hi ha una idea per a cada espècie de coses. D'aquesta manera, una sola idea es relaciona amb moltes coses, mentre que moltes coses es relacionen amb una idea. Ara bé, com és possible això? Com és que una única idea pot ser moltes coses en el món sensible? Aquí, Plató s'enfronta amb el problema presocràtic del pas de la unitat a la multiplicitat, que en ell es transforma en la següent qüestió: quina relació hi ha entre el món de les coses o món sensible i el món de les idees o món intel·ligible. La **difficultat** (quina és la relació entre les Idees i les coses?) **prové del caràcter separat de les Idees**: si la idea "és participada" per les coses, sembla que es perd la seva unitat.

Al problema plantejat, Plató respon amb dues teories: la teoria de la **participació** (*méthexis*) i la teoria de la **imitació** (*mimesis*). Les coses es relacionen amb les idees en la mesura en què participen d'aquestes. Així, un voltor és un voltor perquè participa de la idea de voltor. Ara bé, les coses no participen només d'una única idea sinó de totes aquelles incloses en la seva essència. Per exemple, el voltor participa de la idea d'ésser, d'ésser viu, d'animal, de rapinyaire, etc.

Segons la teoria de la imitació, les coses imiten les idees i per això s'hi assemblen, malgrat que no arriben mai a ser igual que elles, perquè, com en el món sensible tot està sotmès al canvi, no es pot assolir la perfecció. Així, una cosa és bella perquè participa de la idea de bellesa o perquè la imita, però no hi ha cap cosa en aquest món que sigui la Bellesa en sí. Plató afirma que cal admetre l'existència de les Idees perquè, si no, "no se sabia cap on dirigir el pensament [...] i es destruiria totalment el poder de la dialèctica".

6. Quina és la relació de les Idees entre sí? Coincideixen totes en una sola idea?

En el diàleg "El sofista", Plató exposa una solució. Reserva la teoria de la imitació per parlar de la relació entre les coses i les idees, i aplica la teoria de la participació a la relació que tenen entre elles les idees. És a dir, Plató accepta una certa comunicació entre les idees pel fet que el món intel·ligible es troba ordenat, de manera que hi ha "idees menors" que participen d'"idees majors", segons la jerarquia dels gèneres i les espècies. Per exemple, la idea de mamífer participa de la idea d'animal i aquesta de la d'ésser viu, etc. Al final, Plató va admetre la prioritat absoluta de la Idea del Bé, de la qual participen totes les idees.

La teoria de les Idees va ser **revisada i criticada** en els diàlegs de l'etapa crítica, especialment en el *Parmènides*. Allà es diu que existeixen Idees no només de valors (com la Justícia o la Bellesa), sinó també de coses (com la Idea d'ésser humà). També es diu que **les Idees es troben jerarquizades**: en primer lloc, hi hauria les que Plató anomena *arkhai*, que són els primers principis de les coses. Són les Idees omniabarcadores (que ho abasten tot), les més pures: la de Bé, la de Veritat, la de Justícia. La Idea suprema és la Idea del Bé; després, les Idees ètiques (de les virtuts), les Idees estètiques, les Idees matemàtiques ("identitat", "proporció") i, finalment, les Idees de les coses.

5.2. Per què elabora Plató una teoria de les Idees?

Per què apareix la teoria de les Idees, que és el nucli del pensament platònic?. Hi ha diverses interpretacions possibles, que, com si es tractés d'una visió calidoscòpica, passarem a analitzar:

1. – Plató intenta **respondre a un problema ontològic**: El que fa és presentar la realitat de dues maneres: des de les coses i des de les idees, com a "regió sensible" i "regió intel·ligible". En descriure la primera com a canviant i relativa (com feia Heràclit) i la segona com a immutable i absoluta (com feia Parmènides), que que fa, des d'un punt de vista ontològic, és donar més importància a les idees que a les coses (recordem l'exemple: si desapareixen els boscos del planeta, no desapareix la idea d'arbre). Per tant, el món dels objectes, de les coses, no és el vertader món, sinó només una imatge de la vertadera realitat, formada per idees, que són la causa de l'existència de les coses (sense la idea d'arbre no hi hauria arbres en sentit estricte).

2. – Plató té una intenció científica, **intenta donar una resposta a un problema epistemològic** [de l'episteme (ciència, saber vertader)]. El saber, per als sofistes era allò pràctic, útil, que funcionava. Plató, en canvi, diu que d'allò que canvia i que es transforma mai no en podem fer ciència. La ciència ha de tractar d'allò que és perfecte, universal i immutable. Les Idees en Plató constitueixen un esforç de fixar el que és l'estatut de la ciència: ciència és el coneixement rigorós, que no varia. Per això Plató distingeix dos mons: per una banda el que és món sensible (pura opinió, *doxa*) i per l'altre, el món del saber rigorós (ciència, *episteme*). Les Idees que tracten d'allò universal i del que hi ha d'immutable i permanent a les coses, són el coneixement més perfecte que hom pot assolir.

3. - **Plató vol fer una teoria del coneixement (gnosologia)**: Les Idees perfectes exigeixen un coneixement perfecte. Per a Plató, **conèixer és recordar**. Tenim un coneixement de les Idees perquè l'ànima és immortal i ha estat en el món de les Idees. El nostre coneixement no és, com volen els sofistes, equívoc i manipulable, sinó que és capaç d'assolir la perfecció perquè no coneixem amb els sentits (món sensible) sinó amb l'ànima immortal (que pertany al món intel·ligible).

4.- **Plató té una intenció ètica**. Seguint Sòcrates, que s'oposava al relativisme dels sofistes, vol fundar la virtut en el saber (**intel·lectualisme moral**). Així, per exemple, per ser just, cal conèixer què és "la" Justícia. Davant del relativisme moral dels sofistes, Plató –i Sòcrates- reclama l'existència d'una Idea eterna i immutable de Justícia (o de qualsevol altra virtut).

5.- També hi hauria **una intenció política** (íntimament lligada a l'anterior): els governants han de ser filòsofs que es guïïn, no per la seva ambició política, sinó per ideals (les Idees) transcendents i absoluts.

6.- **Plató elabora una teoria de la dualitat cos-ànima (soma-sema)**: L'ànima (*psique*) té uns continguts del coneixement que li són propis: les Idees. L'ànima és immortal (els arguments per justificar la seva immortalitat es donen al llibre X de *La República*) i per això el coneixement propi de l'ànima (les Idees) és superior.

7.- **Plató intenta respondre a un problema lingüístic**: Vol explicar per què els signes convencionals (orals o escrits) tenen significats fixos. Plató anomena Idea a allò que no canvia. Podem dir "taula", "taula" o "mesa" però la Idea és sempre la mateixa; no depèn de l'idioma que hom parli. Si no hi ha entitats fixes (Idees) i alienes a l'espai i al temps, tampoc no hi haurà llenguatge. Plató hauria volgut dir que, malgrat que canviï el significat, el significat no canvia

Com totes les grans filosofies, la Teoria de les Idees de Plató és absolutament rica en significacions; ens fa pensar i ens obliga a situar-nos, a cadascú de nosaltres, en la perspectiva filosòfica, obligant-nos a pensar.

5.3. Els dos Móns: Món intel·ligible / Món sensible.

Per una banda, hi ha un **Món intel·ligible** (*Cosmos Noetós*), que és el món de les formes pures i que constitueix la realitat en sentit fort, on hi trobem les Idees. Per altra banda, hi ha un **Món sensible** (*Cosmos Aiszetós*) que és el món de les coses, el món dels fets, el món de la matèria, en el qual els objectes canvien i són còpia, imatge o reproducció de les formes pures (Idees).

El món que coneixem pels sentits (món sensible), és una còpia d'un altre món: el món de les Idees. En el món de les Idees s'hi troben les formes pures (és a dir, els models perfectes, universals i ètics). Les idees són allò objectiu, allò real en sentit ple, gaudeixen de totes les perfeccions de l'Ésser. Són **úniques** (per això podem parlar de LA Veritat, EL Bé, LA Justícia,...) són **eternes** (fora del temps: el que ahir era just ho serà també avui i demà) i són **indivisibles**. Plató suposa que al món de les idees hi ha un model de perfecció, una forma pura, que els objectes del món material copien, imiten i de la qual participen d'una forma més o menys perfecte. És per això que només hi pot haver ciència (saber rigorós) en el món intel·ligible i que, en canvi, el món sensible és només pura opinió. En el món sensible les coses que percebem pels sentits tenen diversos graus de perfecció. Són més o menys semblants a la Idea; en canvi, la perfecció de les Idees és absoluta.

En l'esquema podem resumir, les diferències entre el món sensible i el món intel·ligible de la següent manera:

MÓN INTEL·LIGIBLE	MÓN SENSIBLE
Coneixement intel·lectual (Raó, episteme)	Coneixement sensible (imatges, opinió, doxa)
Essències intel·ligibles i realitats permanents	Essers corruptibles i mutables
Parmènides	Heràclit
Principi d'unitat	Pluralitat i dispersió-Multiplicitat
Captació estructures matemàtiques	Incapacitat captació estructures matemàtiques
Èssers en sí	Participació, imatge, còpia de les Idees
Unitat	Multiplicitat
Idees	Coses

En Plató trobem sempre una radical necessitat d'ordre. No seria possible entendre la diferència entre món sensible si prèviament no afirméssim que existeix un món intel·ligible que unifica i dona ordre a la pluralitat i dispersió de les coses sensibles. El món sensible és el que percebem pels sentits. Allà trobem les coses belles, els actes justos,...etc. És a dir, diversos graus de "la" bellesa o de "la" justícia, que són realitats intel·ligibles. El món sensible es apareença, pluralitat, dispersió, però no seria possible comprendre aquesta diversitat de la matèria si no existís un concepte, una idea que la unifiqués. El món sensible és contingència (pot existir o no existir). En canvi el món intel·ligible és necessitat.

Per arribar al món intel·ligible només hi ha un camí. El camí és la perfecció de l'ànima a través de la dialèctica. El món intel·ligible no el podem conèixer a través dels sentits perquè és espiritual. Per passar del sensible a l'intel·ligible cal un procés de purificació de l'ànima que s'anomena "dialèctica ascendent" (veure teoria del coneixement). En el Llibre VII de *La República*, que és el llibre en el que se'ns explica el mite de la caverna, apareix el tema de la dialèctica ascendent, a través de l'al·legoria de la línia, que és el procés a través del qual l'ànima se separa del sensible i progressa envers el coneixement de les idees.

El procés de pujada, ascensió del món sensible al món intel·ligible, s'anomena **"dialèctica ascendent"** i a través d'ell arribem al coneixement de les idees pures. Però la dialèctica ascendent serveix per fer posteriorment un procés de **"dialèctica descendent"** (de caire antropològic), que és la que va dur a terme Sòcrates quan es posava a dialogar amb els seus interlocutors per tal de treure'ls la veritat del seu dedins.

5.4. La idea de Bé.

La Idea del Bé és l'objecte principal del coneixement filosòfic perquè tant la Veritat com la Bellesa o la Justícia són manifestacions de la idea del Bé. Sense la visió del Bé al capdamunt de la recerca de la veritat, la filosofia estaria mancada d'una visió de conjunt, que li permet relligar tots els coneixements i les accions.

Entre les idees pures, la superior és el Bé. El Bé és la idea de la raó. Plató utilitza la paraula **agathón**, que no vol dir ara el que nosaltres entenem per bé moral o acció bona, sinó que significa excel·lència màxima. La idea de Bé aplicada a la teoria del coneixement, s'identifica amb la Veritat; la idea de Bé aplicada al món social i a la política s'identifica amb la idea de Justícia. [Justícia= Bé].

Plató compara la idea de Bé amb el Sol. El Sol il·lumina i dóna vida a totes les coses. També la idea de bé il·lumina i dóna sentit a totes les altres Idees. El Bé proporciona existència, identitat i perfecció a totes les coses cognoscibles. El Bé no és una idea com les altres. Vindria a ser una super-idea, ja que és el principi i la fonamentació de totes les altres.

El Bé és causa universal: Al llibre VII de la *República*, Plató ens diu que el Bé és la causa de l'ordre i de la bellesa en el món. És, efectivament, allò que disposa les coses de la millor manera possible, les dóna un ordre i un sentit. El Bé ordena les coses amb intel·ligència. No podríem comprendre l'ordre intel·ligent del món sensible per una combinació fortuïta dels seus elements materials. Només les realitats immaterials (les Idees o formes pures), poden donar forma, ordre i sentit a la matèria del món sensible. Però al mateix temps les Idees que formen el món intel·ligible, només existeixen i tenen sentit en relació al Bé. El Bé és la Idea que uneix les Idees entre elles, la finalitat a la qual tendeixen el món intel·ligible i el món sensible.

El Bé constitueix el fi que persegueix qualsevol ésser. I aquest Bé és còsmic: només cal pensar, per exemple, a què tendeixen els astres divins en llurs revolucions. Segons Plató també els astres aspiren a reproduir el que és bo i perfecte. El més petit ésser vivent cerca també el seu Bé. I en l'home? Cadascú de nosaltres desitja també el Bé, però s'atura en béns petits, limitats (el bé de la salut, el bé dels honors, els béns materials...). El bé de l'ànima només pot consistir a elevar-se fins a la contemplació del Bé. I la contemplació del Bé (el sol en el mite de la caverna), és per al filòsof l'objecte últim de la ciència de les idees que anomenem dialèctica.

El Bé és, a la vegada,

a.- La finalitat de la recerca de la saviesa i la font de la saviesa. És, al mateix temps, terme suprem del coneixement i garantia última de la veritat d'aquest coneixement.

b.- Arribar a la Idea de Bé és el sentit últim de l'impuls que ens porta a filosofar.

c.- Així podem comprendre més plenament l'afirmació de Sòcrates segons la qual ser dolent és ser ignorant; Efectivament, ignorar la Idea de Bé és desconèixer també la font de tota moralitat. Només qui coneix el Bé pot actuar bé i ser un bon ciutadà. Per això el governant (filòsof-rei) ha de ser el primer especialista en la Idea de Bé.

6. EL MITE DE LA CAVERNA: L'ESCENARI DE LA FILOSOFIA.

6.1. Explicació del mite.

En *La República*, un dels grans diàlegs platònics, se'ns narra, a l'inici del llibre VII, un mite que pot ser útil per entendre alguns aspectes de la seva filosofia. Plató ens descriu la penosa situació d'uns presoners lligats de peus i mans, tancats en una cova i obligats a mirar constantment a una paret del fons on s'hi projecten les ombres d'unes persones - il·luminades per un petit foc- que porten diferents objectes. Els presoners tancats a la caverna acaben tenint una visió incorrecta de la realitat i confonen el món de les ombres amb la realitat, només coneixen el món per la seva *aparença*. Però la realitat vertadera és en un altre lloc.

Un dia, un d'aquests presoners és alliberat i aconsegueix sortir de la caverna: a través d'un procés gradual i dolorós aprèn a distingir entre les ombres i els objectes que les provoquen. Finalment, surt a l'exterior i contempla que a fora de la cova hi ha un altre món molt més ple i dominat per la llum del Sol infinitament més potent que la petita llum del foc que il·luminava la cova.

Amb aquest mite Plató ens vol explicar el procés de dialèctica ascendent fins arribar a la idea de Bé (la llum del Sol) i el pas des del món sensible ple d'errades (món de la caverna) al món intel·ligible, món de perfecció (món exterior).

Amb el mite de la caverna, Plató està fent també una reflexió sobre quin ha de ser el paper del filòsof. Purificar l'ànima per arribar al món de les Idees i a la idea de Bé. L'autèntic savi (filòsof) és el qui, a través d'un procés educatiu difícil i dolorós, abandona l'opinió (món sensible, ombres) i s'adreça a la idea de bé (simbolitzada pel Sol, món intel·ligible).

Però el mite no acaba aquí. L'home que ha vist la llum del Sol (que ha conegut les Idees) no es limita a contemplar-les passivament, sinó que vol transmetre aquest coneixement i divulgar-lo entre els homes que encara resten a la foscor de la caverna. Voler fer a tothom partícip de la idea de Bé és un símbol d'autèntic filòsof. Per això, aquest home que ha conegut les Idees torna a la cova, però els individus esclavitzats per les ombres no poden creure que existeixi un món superior i finalment el maten. És possible que amb aquest mite es vulgui explicar (expressar) l'actitud de recerca de la veritat que va acabar provocant la mort de Sòcrates.

Per tant, si traspassem aquesta frontera del simbolisme del mite, podem pensar que aquí es parla de coneixement i de saber; és a dir, el mite de la caverna ofereix dues interpretacions:

1.- La teoria del coneixement o dialèctica ascendent fins arribar a la idea de Bé.

2.- Una interpretació antropològica i política sobre el paper del savi, destinat a dirigir la ciutat.

En un primer estadi, els individus presoners només veuen imatges. Però també escolten paraules, les que es diuen entre ells i les que vénen de les converses de darrera la paret per on passen els qui transporten els objectes. Segurament, altres personatges semblants a aquests tindran la missió d'atjar el foc perquè no s'acabi el muntatge de la il·luminació enganyadora i de les ombres falsejadores.

En un segon estadi, el mite presenta la vida com un procés d'alliberació i un camí que cal fer en una direcció. Al final d'aquest recorregut hi ha la sortida, rere la qual apareix un altre món –coses reals, llum, aire– diferent de les ombres a què estava acostumat el presoner. **Aquesta fugida és el procés de coneixement, la llarga marxa de la curiositat i la sorpresa que es troba en la mateixa natura humana com a origen del progrés i del saber.** L'objectiu és conèixer la realitat, l'autèntica, no la fictícia. Hi ha una *llum* que ens porta a descobrir el món autèntic, el de les Idees, a fer-lo nostre, convertir-lo en el nostre llenguatge i, naturalment, poder-lo comunicar.

En un tercer estadi, el presoner que s'hagi pogut alliberar dels lligams i contempli, per fi, el que hi ha a l'altra banda de la caverna, no s'atura en el goig que li ofereix la nova realitat i la llum amb què veu la veritat. En ell es desperta un sentiment de solidaritat amb els éssers humans encadenats que romanen al fons, i aquest sentiment l'impulsa a comunicar als antics companys el seu descobriment sorprenent. Sembla que en tot procés de coneixement hi ha d'haver un component moral, una actitud de solidaritat. *El saber no és saber si no es comunica, si no s'ensenya.*

El mite platònic deixa, tanmateix, un regust pessimista. Els presoners, feliços entre les ombres, no volen deixar les cadenes, es conformen amb el que veuen i saben. S'hi troben còmodes amb el costum i se'n riuen de qui els parla d'un altre món veritable i real; el prenen per boig i, si poguessin, acabarien matant-lo. No obstant, entre aquests dos móns, el de la caverna i el de la llum, el de la llibertat i el de la presó, hi ha una frontera que venç el moviment del primer alliberat i la seva necessitat d'alliberar els altres. Aquesta frontera és la de l'educació, un altre dels grans temes platònics.

Efectivament, els encadenats són tots els éssers humans que estan subjectes a allò que els sentits filtren del món. El que veiem és allò que el nostre present ens deixa veure. I això que *se'ns deixa veure* és, en bona part, allò que ens ensenyen mitjançant el llenguatge matern i les institucions (família, escola, mitjans

de comunicació, etc). Aquesta és, en certa manera, la nostra caverna. I és una caverna que, en principi, no ha de ser una cosa negativa perquè, tant si ho volem com si no, és el món en què vivim.

6.2. Educació (*Paidéia*).

Els sofistes van iniciar tasques educatives, però és Plató qui ens ha deixat una teoria elaborada de l'educació (*paidéia*). Precisament el terme *paidéia* (*paidós* significa nin, en grec) té a veure amb la infantesa i la joventut, perquè és en aquests primers estadis del desenvolupament de la persona quan s'ha de començar a orientar la seva evolució. Però el camí que ha de fer l'individu vers la perfecció necessita guies que evitin errors i carrerons sense sortida. Perquè som éssers que ens sostenim amb tensions oposades. Així, doncs, en l'individu domina "uns cops la passió, uns altres el plaer, de vegades el dolor, algunes l'amor, moltes la por" (*Protàgores*), i aquest impuls adreçat al coneixement molt sovint és dominat per alguna d'aquestes tensions.

Immersos en el món sensible, el primer estadi de coneixement ens arriba a través de la sensació (*aísthesis*). El llenguatge humà estableix una manera de "parlar" de totes aquestes sensacions i, així, consolida un altre concepte important de la filosofia platònica, de la que ja havien parlat els primers filòsofs: **l'opinió, la *dóxa***. Les opinions que brollen dels llenguatges són, com les ombres de la caverna, elements que enterboleixen coneixement.

En aquesta revisió d'opinions fem un primer pas quan, seguint el mètode socràtic, demanem a les mateixes paraules i esbrinem què volen dir. Les cèlebres preguntes socràtiques "Què és el valor?", "Què és la justícia?", "Què és la bellesa?", són preguntes que plantegen una nova manera de pensar. Des del moment en què interroguem el llenguatge, ja no ens conformem amb les ombres que apareixen al fons de la caverna, això és, amb els significats que hem rebut en la nostra educació. Aquest fons d'imatges verbals és allà per iniciar, a partir d'elles, un recorregut que porta cada individu cap a la intel·ligència del món que l'envolta i cap el coneixement de si mateix. El fons de les nostres opinions ha de ser analitzat perquè puguem arribar a una *opinió veritable*, és a dir, una opinió fonamentada en el *lógos*, en la racionalitat, per tal d'assolir la veritat (*alétheia*). Mentre això no ocorre, la "*doxa*", el món de les aparences que sura en la nostra ment, és un món intermedi i fronterer entre la ignorància i el saber. Hi vivim com entre ombres. En aquesta situació oscil·lant entre la falsedat –el no-ésser- i la veritat –l'ésser-, l'existència humana adquireix un especial dramatisme: som éssers intermedis, però per això mateix plens de possibilitats. Viure és dur a terme aquestes possibilitats i construir en nosaltres l'espai de la veritat.

Però per a això cal un motor (l'amor platònic) que, dins de nosaltres, assenyali un horitzó de superació i produeixi un moviment dirigit a assolir aquest horitzó. En el mite de la caverna, és evident que l'objectiu és sortir fora.

7. PSICOLOGIA: L'ÀNIMA.

7.1. Concepció de l'ésser humà: dualisme platònic.

La concepció platònica del món és dualista: Món de les Idees i Món de les coses. La seva **concepció de l'ésser humà també és dualista**. Per a Plató, l'home és un compost de dos elements: cos i ànima. Però, igual que el Món de les idees té prioritat absoluta sobre el Món sensible, també l'ànima la té sobre el cos. El cos és una identitat purament sensible. El Demiürg va crear el món amb matèria i, per tant, el va fer imperfecte, canviant, mutable,... En canvi, les ànimes no són matèria. En el diàleg "*Alcibiades*", Plató ens diu: ***l'home és ànima i el cos és la seva presó***. És el tema del **soma / sema** (soma= cos; sema= presó) L'ànima no és matèria, el cos, sí. És considerada com si fos una realitat intermèdia entre els dos móns.

L'ànima ha viscut en el món de les idees; per tant, no és matèria però viu empresonada en el cos, que sí que és matèria. El coneixement és sempre un procés de purificació de l'ànima En Plató, el coneixement és sempre explicat com un record o una reminiscència (*anàmnesi*). **Conèixer és reconèixer (recordar).** L'ànima prové del món de les idees: ha estat en contacte amb elles i les coneix; però per recordar-les ha de dur a terme un procés d'espiritualització. L'ànima té una capacitat per arribar a conèixer les Idees però aquesta capacitat està com emboirada pel cos. Aquella ha de fer un esforç per enlairar-se per sobre dels límits que li vol posar el cos.

Quan l'ànima coneix la Idea, en realitat l'està re-coneixent. Per això hi ha diversos nivells en l'ascensió dialèctica. La sensació és el punt de partença del coneixement i per elevar-nos fins l'intel·ligible necessitem l'esforç de la raó i de la dialèctica, que permeten a l'ànima retrobar-se amb el nivell superior que li és propi (les Idees).

Per explicar el tema de l'ànima, Plató utilitza **el mite del Carro Alat**: les ànimes són eternes, viuen des de l'eternitat al món intel·ligible i contemplen les idees, que també són eternes. Allà són felices. Les ànimes marxen en processó cada una a dalt d'un carro tirat per un auriga, amb un cavall blanc i un cavall negre. En un moment determinat el cavall negre es desboca, surt del camí i, malgrat els esforços de l'auriga, "cau" en el món sensible, es reencarna i dona vida a un cos. D'aquesta unió accidental, transitòria, sorgeixen **els éssers humans, que són matèria (cos) animada (ànima = principi de vida).** Plató presenta aquesta unió com un càstig per a l'ànima, ja que el cos és una presó que no li permet contemplar directament les idees. Empesa per la necessitat de sortir de la presó, desitja ser pura, purificar-se com deien els pitagòrics, sense cap element material que la destorbi. Per això, el que ha de fer és acostar-se cada vegada més al món de les idees a través del coneixement. Mentre no ho faci del tot, tornarà a reencarnar-se en un altre cos; és a dir, quan el cos mor, si l'ànima no ha assolit encara un grau de purificació, transmigra a un altre cos i així fins aconseguir la desitjada purificació. *Les ànimes humanes tenen les mateixes característiques que les Idees; per tant, l'ànima es troba simplement presonera del cos, que és mortal i canviant. L'ànima pretén fugir del cos a través d'un procés de purificació, que és la dialèctica ascendent i que implica la millora intel·lectual i moral.*

L'auriga representa la part *racional* de l'ànima, que la guia i la condueix. El cavall blanc representa la part *irascible*, les passions nobles... i el cavall negre la part *concupiscible*, sensual, de l'ànima, que és la més baixa. La relació entre el cos i l'ànima és purament accidental. Podíem comparar-la a la que tenen el cavall i el cavaller o el pilot i la nau. El pilot governa la nau però no és la nau. L'ànima governa el cos, però no és del cos.

Possiblement el tema de l'ànima sigui d'origen pitagòric. **Quan parla de l'ànima la considera l'instrument de coneixement per excel·lència, perquè només l'ànima ens porta a les idees.** Plató, de vegades, diu que l'home té un ànima amb tres funcions i de vegades diu que té tres ànimes diferents. En qualsevol cas, l'ànima té un àmbit propi que no és el de la matèria sinó el de l'esperit. Plató distingeix **tres facultats de l'ànima**

- **Ànima racional** (*nous, logos*): És l'ànima superior, immortal, intel·ligent, de naturalesa "divina" i situada al cervell. És l'ànima dels filòsofs. Segons afirma al *Timeu*, ha estat creada directament pel Demiürgamb els mateixos elements que l'Ànima del Món. S'afirma així la seva immortalitat i el seu caràcter "diví", és a dir, la seva similitud amb el Món de les Idees (cosa que li dona la possibilitat de conèixer-les).

- **Ànima passional o irascible** (*thymós*): Font de passions nobles (l'honor, el reconeixement, la fama, etc.) Localitzada al tòrax i inseparable del cos, per tant, mortal. És l'ànima dels soldats, defensors de l'ordre en la polis.

- **Ànima apetitiva o concupiscible** (*epithymia*): Font de passions innobles (menjar, beure, sexe, etc.) que té per seu l'abdomen i que és, també, mortal. Cobeja els plaers del cos. És l'ànima dels obrers, artesans, productors.

Cada una d'aquestes ànimes té una virtut pròpia i, per tant, pertany a una classe social. En aquest sentit, la teoria platònica de l'ànima es pot considerar com una porta d'entrada a la seva teoria política. Una societat justa és la que conjumina el tipus d'ànima de cada individu amb la seva funció social política. L'estructura d'una polis justa hauria de reflectir l'estructura de les ànimes dels ciutadans que la formen. Quan l'ànima i la funció social coincideixen, aleshores l'home és just i la ciutat és feliç. La kalipolis ha de funcionar amb tres tipus d'ànima que corresponen a tres classes socials:

Hi ha d'haver un pont entre ànima i política:

- El filòsof-rei és superior perquè la seva ànima racional ha aconseguit de dominar les altres dues i li correspon el lloc més alt en l'escala social. Té l'ànima capaç de comprendre la política.
- El segon lloc és per als guardians, perquè l'ànima irascible ha dominat la sensualitat materialista, tot i que siguin agressius i violents.
- En tercer lloc, la menor consideració correspon a l'ànima sensual perquè és un ànima mancada d'autodomini, és l'ànima dels obrers i els artesans, incapaços de copsar la complexitat de la política

Per explicar aquesta teoria de les tres ànimes Plató utilitza de vegades un mite fenici, el famós mite fenici dels tres homes. Hi ha homes d'or (els superiors, els filòsofs-governants,...); hi ha homes d'argent, que són els soldats, guerrers,...i finalment hi ha homes de bronze, que són els treballadors.

7.2. Per què l'ànima és immortal?

Els arguments a favor de la immortalitat de l'ànima es troben en el diàleg *Fedó*, on Plató intenta demostrar "científicament" aquesta opinió provinent de la mística òrfico-pitagòrica. Tres són els arguments que utilitza per a demostrar la immortalitat de l'ànima.

1.- Primer argument: el cercle dels contraris. Totes les coses que tenen un contrari, s'oïgenen a partir del seu contrari: el bell a partir del lleig, el just a partir de l'injust, el més gran a partir d'una cosa prèvia més petita, el més fort del més feble, etc. El contrari de l'estar viu és estar mort. D'aquests dos processos n'hi ha almenys un que el veiem prou clar: resulta prou clar què és morir. Per això, haurem d'equilibrar aquest procés amb el seu contrari per tal de no deixar coixa la natura: al morir li correspon un procés contrari, com és tornar a la vida. Per tant, si hi ha un retorn a la vida, no serà el procés de generació des dels morts cap als vivents precisament això, tornar a la vida? I si això és així, ens ha semblat que teníem un indicatiu suficient de què les ànimes han d'estar necessàriament en algun lloc, des del qual poden tornar a néixer. Perquè si hi hagués el procés d'adormir-se sense la contraposició del procés de despertar-se que s'origina a partir de l'estar adormit, tot romandria en el mateix estat, és a dir, adormit. Semblantment, si totes les coses que tenen vida anessin morint i, una vegada mortes, romanguessin en aquest estat i no tornessin a la vida, no et sembla de necessitat absoluta que tot acabaria mort i no viuria res? En efecte, si els vivents neixen els uns dels altres, però per altra banda els vivents van morint, com es podria evitar que totes les coses acabessin consumides en la mort? Cal concloure, per tant, que res no és més cert que això: que hi ha un retorn a la vida, que els vius neixen dels morts, que les ànimes dels morts existeixen i que les bones tenen una sort millor i les dolentes, pitjor.

2.- Segon argument: a partir de la reminiscència de les idees. Si és veritat que aprendre no és altra cosa que recordar, necessàriament nosaltres hem d'haver après en un temps anterior allò que ara recordem, cosa que no seria possible si la nostra ànima no hagués estat en algun lloc abans de néixer en aquesta forma humana. De manera que també segons això, perquè és l'ànima qui contempla les idees abans de "caure en el món dels sentits l'ànima sembla que és quelcom immortal". En el món hi ha realitats visibles i invisibles. Les primeres estan lligades al cos i les segones a l'ànima. Tot el que és visible es corromp i mor; l'invisible és immutable i etern; per tant, l'ànima serà immutable i eterna. El

coneixement que l'ànima té de les idees demostra que hi ha una familiaritat entre aquelles i aquesta. Si les idees són eternes, també ho serà l'ànima.

3.- Tercer argument: a partir de la simplicitat de l'ànima.

Parla de les coses compostes i de les coses no compostes. Les primeres, igual que provenen de la composició, estan predisposades a la disgregació; en canvi, les segones, són sempre idèntiques a elles mateixes i invariables. Doncs bé, les coses belles, com ara homes, cavalls, vestits i coses semblants, no són mai idèntiques a elles mateixes. A aquestes coses les podem tocar, veure o percebre pels sentits, mentre que les que romanen idèntiques no és possible captar-les amb els sentits, sinó només amb el raonament de la intel·ligència, essent com són realitats invisibles que s'escapen a la mirada. Hi ha, per tant, dues classes de realitat, la visible i la invisible; la invisible és sempre idèntica a ella mateixa i la visible no ho és mai. I com que en nosaltres, els humans, només hi ha el cos i l'ànima, i és ben clar per a tothom que el cos és la realitat més pròxima a la visible, resulta que l'ànima no és visible.

Quan l'ànima utilitza el cos per examinar alguna cosa amb la vista, l'oïda o algun dels sentits, aleshores és arrossegada pel cos vers les coses que mai no són idèntiques a elles mateixes i en contacte amb aquestes es troba extraviada, torbada i marejada com si s'hagués embriagat. En canvi, quan ella fa aquest examen tota sola, s'adreça vers allò que és pur, existent per sempre, immortal i idèntic a si mateix. Aquesta experiència de l'ànima és el que s'anomena "pensar". Ara bé, amb quina de les dues classes de realitat té l'ànima més semblança o afinitat? Fins i tot l'home més negat concedirà que l'ànima s'assembla més a allò que sempre és idèntic que a allò que no ho és. La natura estableix que l'un sigui esclau i manat, i que l'altra sigui senyora i mani.

"La conclusió de tot el que hem dit és aquesta: l'ànima és allò que és més semblant al diví, a l'immortal, a l'intel·ligible, al que té una forma única i no es disgrega, al que roman estable sempre de la mateixa manera; en canvi, el cos és el més semblant al que és humà, mortal, de formes múltiples, impensable, dissoluble i mai no roman idèntic a ell mateix".

- "Per tant, l'ànima, allò invisible que passa a un altre lloc noble, pur i invisible, que és l'autèntic Hades, en companyia d'un déu bo i savi (pàg. 90 Fedó)

8. GNOSEOLOGIA: TEORIA DEL CONEIXEMENT.

8.1. La teoria de la reminiscència (*anamnesis*): "Conèixer és recordar".

La teoria de les Idees planteja un greu problema: com és possible conèixer les idees si pertanyen a un altre món diferent del nostre (el Món intel·ligible). Plató donarà resposta amb dues doctrines diferents: la reminiscència i la dialèctica.

La teoria de la reminiscència apareix al *Menó*, al *Fedó* i al *Fedre*, però ja és absent als diàlegs posteriors. Defensa la tesi que "conèixer és recordar". Per explicar-la, en el "*Menó*", Sòcrates fa que un esclau sense cap formació descobreixi els fonaments de la geometria. Com ho fa? A partir de preguntes adients, provoca que l'esclau trobi les solucions per si mateix. Això demostra que el que podem saber de les coses ja ho sabem i que quan diem que ho aprenem, realment el que fem és recordar-ho. La pregunta és: si ja ho sabem abans de néixer, on, quan i com hem adquirit aquest coneixement? Si pensem que el vertader coneixement és el que ens proporciona la contemplació de les idees (*noesi*) i si aquestes són eternes, llavors el coneixement és innat, és a dir, ja existeix abans i independentment del nostre naixement. Plató ens ho explica, des d'un punt de vista poètic, a través d'un altre mite: el del carro alat ("*Fedre*").

La Idea no es troba "continguda" en les coses sensibles, que en participen o la imiten; la Idea és una realitat "separada". Per tant, la percepció de les coses sensibles no pot donar-nos-la a conèixer. El coneixement sensible és només "opinió" (*doxa*) sobre alguna cosa que està en procés de canvi i que, per tant, no és l'ésser -la Idea- sinó el que està entre l'ésser i el no-ésser. Les Idees només poden ser conegudes per contemplació directa al Món intel·ligible. Però l'ànima humana ja ha viscut en aquest món i hi ha contemplat les Idees. Quan entra al Món sensible i s'uneix a un cos, oblida les Idees, però quan veu les coses, els objectes d'aquest món, pot recordar-les. **El coneixement de les Idees és, doncs, record (*anamnesi*) del que l'ànima ja ha contemplat en l'altra món abans d'in-corporar-se en un cos mortal.** El coneixement sensible no està desproveït de valor: proporciona l'**ocasió** per al record. És a partir de les coses que veiem en el món sensible que recordem les idees que abans havíem contemplat en el món intel·ligible. Per exemple, quan veiem un cos bell la nostra ànima reconeix en aquest la idea de bellesa que havia contemplat. I així comença el camí de les ànimes més insatisfetes i més curioses cap al coneixement. En aquest procés, Plató dona una importància primordial a l'amor (**Eros**), perquè és a partir de l'impuls (desig) cap a la possessió de **la veritat** que l'ànima cerca retrobar-se amb **la bellesa en si** i, per tant, amb totes les altres idees. Aquest procés s'explica també amb un altre mite: **el mite d'Eros a *El banquet*.**

8.2. La dialèctica. Graus de coneixement (el símil de la línia).

El camí cap al coneixement és possible gràcies a un mètode: la dialèctica. En la *República* s'hi troba un important passatge en el qual es descriuen els graus de coneixement (en relació amb els graus de l'ésser). El quadre següent ofereix una síntesi del passatge.

Símil de la línia (llibre VI de La República)				
	Graus de ser	Graus de coneixement	Ciència corresponent	
MÓN INTEL·LIGIBLE	Idees (objectes intel·ligibles)	NÓESI Intel·ligència pura o coneixement intuïtiu	Dialèctica	EPISTEME (Sabervertader) (Ciència)
	Entitats matemàtiques (objectes intel·ligibles)	DIÀNOIA Raó discursiva.	Matemàtica	
MÓN SENSIBLE	Objectes materials (objectes sensibles)	PISTIS Creença	Física	DOXA (Opinió)
	Imatges de les coses sensibles	EIKASIA Conjectura, suposició	Imaginació	

- L'**eikasia** és constituïda per aquelles afirmacions que es recolzen només en la percepció sensible: "la lluna creix i minva", "els pals es torcen quan s'introdueix una part dins l'aigua", etc. Molts homes es regeixen per aquest tipus de coneixement i són, segons Plató, com els qui dormen i somien creient que el seu somni és veritat.
- La **pistis**, tot i que també es basa en l'observació sensible, ho fa d'una manera crítica, intentant donar raó dels fenòmens a través d'hipòtesis explicatives i minucioses observacions. No es pot qualificar de saber sinó d'opinió versemblant.
- La **dianoia** és el grau més baix d'**episteme**. Ja parlem de "saber" o de "ciència", perquè es refereix als objectes intel·ligibles: els objectes matemàtics. Però no és el més perfecte perquè ha de partir d'hipòtesis i ha de seguir un raonament discursiu. A més, necessita com a ajuda representacions sensibles dels objectes pensats. És per això que ens serveix de pont (propedèutica) entre el coneixement sensible i l'intel·lectual.

- d) La **nóesis** és ja el saber absolut. Es tracta d'una visió directa, d'una intuïció de les Idees. S'hi arriba a través de la dialèctica, que és un mètode d'anàlisi i de coneixement. El món intel·ligible té un ordre, regit per la idea del Bé. Si comprenem aquest ordre, llavors comprendrem per què aquest és el millor i l'únic ordre possible, comprendrem per què tot és com és.

8.3. Amor (Eros).

L'amor (Eros) ens porta al coneixement del Bé; les idees atreuen la nostra curiositat de saber perquè són bones i belles.

L'amor és la força que ens porta al coneixement i el motor de la dialèctica ascendent. Progressem en el coneixement perquè estimem les idees.

· Hi ha dos tipus d'amor diferent:

1º L'amor als cossos; aquest no és l'amor autèntic perquè el cos pertany al món sensible i tot el que pertany al món sensible és degradat i inferior.

2º L'amor de l'ànima. És l'amor superior; a través de l'amor, l'ànima arriba al coneixement de la veritat quan supera l'atracció pels cossos materials i s'enlaira cap al coneixement de les ciències per arribar, finalment, a la contemplació de la bellesa en sí, això és, la idea de Bé.

Les coses sensibles manifesten part de la bellesa que provoca en nosaltres l'Eros. Totes les coses aspiren per l'Eros el seu arquetipus o model, que és la forma pura, és a dir, la representació ideal d'elles mateixes. L'ànima humana aspira també a la realització del seu ideal, però, com que l'ànima és de naturalesa espiritual, la seva màxima perfecció (el seu bé) és la vida intel·lectual, el coneixement i la ciència. Això omple de sentit l'etimologia de la paraula filo/sofos (amor a la saviesa). L'amor màxim és l'amor a la filosofia. L'amor més pur és l'amor a les idees. Al diàleg *El Banquet* es presenta el procés ascendent de l'amor: comencem estimant els cossos bells, es passa de l'amor als cossos a l'amor a les ciències i de l'amor a les ciències a l'amor a les Idees.

L'Amor, en Plató, té l'estructura contrària a la de l'Amor cristià (els cristians mai no parlen d'Eros, sinó d'Agape). Per a Plató, l'amor va de baix a dalt; per als cristians va de dalt (Déu) a baix (homes).

L'éros platònic és un impuls que projecta l'individu fora de si, a la recerca d'alguna cosa que no és ell mateix, però que completa i omple el seu ésser sempre insatisfet. L'impuls cap allò que és nou que manifesta l'amor té com a objectiu la bellesa. Això és el que provoca i crida l'amor. Una bellesa que comença amb la contemplació de la bellesa d'aquest món i que acaba amb l'ascensió cap a altres "formes" en les quals no hi ha lloc per a la imperfecció, perquè no hi ha lloc per al temps, ni, en conseqüència, per a l'envelliment. Estem parlant de les Idees, de la Veritat.

L'amor platònic és una espècie de dialèctica emocional i Plató li dedica dos dels seus diàlegs més bells: *"El banquet"* i el *"Fedre"*. Una cita del primer bastarà per explicar de què es tracta:

[analitzar el fragment del diàleg "El banquet"]

En conclusió, **la dialèctica i l'amor són els mitjans per accedir al Món de les Idees**. I si cal preparar-se per a aquesta ascensió, **les matemàtiques** serveixen per marcar el camí, ja que són "el preludi de l'aire que cal aprendre". En efecte, les matemàtiques donen un fort impuls cap a la regió superior, ja que arrenquen del món del devenir i ens introdueixen en la contemplació d'objectes intel·ligibles. Per això, a la porta de l'Acadèmia platònica estava escrit: *"Que ningú no entri aquí si no és geòmetra"*.

9. COSMOLOGIA.

Només al final de la seva vida es va preocupar de la cosmologia. A aquest tema dedicà el "*Timeu*". En aquest diàleg afirma, una vegada més, la distinció dels dos móns: el de "l'ésser etern que no neix mai i és aprehensible per la intel·ligència" (Món de les Idees) i "l'ésser que neix i que no existeix mai" (Món sensible de les coses). El primer serveix de model al segon; la relació entre ambdós és únicament d'imitació: el món de les idees és el paradigma d'aquest món.

Com s'ha engendrat el Cosmos? "Descobrir l'autor i pare d'aquest Cosmos és una gran gesta". La narració del *Timeu* inclou els següents elements explicatius:

- un artífex diví, anomenat **Demiürg**, causa activa i intel·ligent (inspirat, potser, en el *Nous* d'Anaxàgores).
- el **model etern** (el Món de les Idees).
- una **massa material**, preexistent, mòbil i caòtica.
- l'**espai buit** també preexistent.

El treball del Demiürg va consistir a ordenar la matèria en l'espai d'acord amb el model etern. Plató insisteix en què el Demiürg ha fet el món millor i el més bell possible (**optimisme platònic**). Aquesta obra d'acord amb un **fi (telos)** i és el fi el que explica que aquest món sigui així i no d'una altra manera. En contraposició a les explicacions mecanicistes dels presocràtics, Plató adopta una explicació teleològica.

No és possible fer aquí una descripció completa de la formació del Cosmos segons el *Timeu*. Destacarem només alguns aspectes fonamentals:

- a) Com que el Cosmos és un ésser viu, posseeix una **ànima** que tot ho mou.
- b) El Cosmos té la figura més perfecta: és **esfèric**. Al centre s'hi troba la Terra; segueixen les esferes dels planetes i tot es rodeja per l'esfera dels estels fixos (que Plató, fent seva aquí una religió astral, considera déus). Els déus olímpics són substituïts aquí pels astres-déus. **Divinització del Cosmos**.
- c) El moviment del conjunt és basat en **harmonies musicals i proporcions numèriques** (cal recordar els pitagòrics).

És molt notable l'esforç de **matematització**. És l'estructura matemàtica la que explica les qualitats, els estats i les possibles transformacions de la matèria. Salta a la vista la modernitat d'aquest punt de vista.

10. ÈTICA.

10.1. Teoria de la virtut (*areté*) segons Plató.

No hi ha un concepte estable de "virtut" en la teoria platònica, sinó conceptes diversos que no són excloents.

- a) Virtut com a **saviesa**. És el concepte socràtic, al qual Plató es va mantenir sempre fidel. Ara, aquest "saber" és d'ordre superior: el coneixement de les Idees del Bé, Justícia, Valor, Pietat, etc. D'aquesta manera, Plató intenta superar el relativisme de l'ètica dels sofistes i es proposa realitzar la unificació de totes les virtuts en la Idea del Bé.
- b) Virtut com a **purificació**. L'humà virtuós és el que purifica la seva ànima de les passions i la desprèn del cos a fi que pugui tenir accés a les Idees. Aquest concepte de virtut té fortes ressonàncies pitagòriques. Posteriorment, Plató admetrà que la vida "bona" i virtuosa és una vida "mixta", en la qual no només cal una vida contemplativa de reflexió sobre les Idees, sinó que també s'ha d'acceptar el plaer amb moderació.
- c) Virtut com a **harmonia**. La justícia es considera aquí la virtut fonamental i consisteix en l'acord de les tres parts de l'ànima. L'harmonia sorgeix en l'ànima quan cada part fa el que li és propi. Això significa que la part **racional** (sent prudent) ha de guiar la part **irascible** (que haurà de ser

valerosa) i ambdues dominar l'**apetitiva** (que serà, així, temperada). L'humà que ho aconsegueixi serà, així, harmoniós i just. Per això, **la justícia és l'harmonia de l'home**. Apareix formulada aquí per primera vegada la divisió de la virtut en quatre categories fonamentals: prudència, fortalesa i templança (corresponents a les tres parts de l'ànima) i justícia (com l'harmonia que esdevé en l'ànima virtuosa).

10.2. De les parts de l'ànima i de llurs virtuts.

Cada part té, doncs, una funció diferent que pot ser ben o mal realitzada. El virtuós és aquell qui fa bé (qui és excel·lent) allò que ha de fer (així diem, per exemple, és un virtuós del violí). A cada facultat li correspon una **virtut**: a la racional, la **prudència**, que és el que en bon mallorquí entenem per "seny", és a dir, saber què s'ha de fer en cada situació; a la irascible, la **fortalesa**, el coratge, ser capaç de dur a terme amb resolució les decisions preses; a la concupiscible, la **moderació**.

L'ànima que actua ordenadament és aquella en la qual la facultat superior domina sobre les inferiors. Per això, la justícia serà la principal virtut i consisteix en el manteniment d'aquest ordre, a saber: en l'ànima justa, la part racional (sent **prudent**) controla l'emotivitat i la part irascible (que haurà de ser **valerosa**) i ambdues han de dominar la part apetitiva (que serà, així, **temperada**). Per això, l'home que ho aconsegueixi serà harmoniós i just. En la majoria de gent, però, passa a l'inrevés: es mouen per emocions i persegueixen immoderadament els plaers. Són ànimes desordenades i cal redreçar-les. Plató, al començament, pensa com Sòcrates, que això es podria aconseguir mitjançant l'educació, però, en fer-se gran, es torna cada vegada més pessimista fins que al final de la seva vida, en l'obra "*Les lleis*", diu que s'ha d'obligar, amb tota la violència que calgui, que la gent dugui una vida ordenada.

En síntesi, podríem expressar el que acabem de dir amb el següent esquema:

	Individu			Societat
	<i>Psicologia</i>	<i>Fisiologia</i>	<i>Ètica</i>	<i>Política</i>
Immortal	Ànima racional	Cap (el cervell)	Virtut de la Prudència / Saviesa (<i>Phrónesis, Sophia</i>)	Governants (els filòsofs que han contemplat les Idees) Homes d'Or
Mortal	Ànima irascible	Pit (el cor)	Virtut de la Fortalesa (<i>Andreía</i>)	Guerrers (els vigilants de la societat) Homes de Plata
Mortal	Ànima concupiscible	Abdomen (el fetge)	Virtut de la Moderació (<i>Sophrosyne</i>)	Treballadors Homes de Bronze
	Relaciona degudament les parts de l'individu procurant que cadascuna ocupi llur espai antropològic.		Virtut de la Justícia (<i>Dikaiosyne</i>)	Relaciona degudament les parts de la societat procurant que cada una ocupi el seu espai social

Plató estableix una clara correlació entre l'ànima i l'Estat. L'estructura de la ciutat es reflecteix en l'ànima (i a l'inrevés). Per això, l'ètica condueix la política. Només a la ciutat justa és possible educar homes justos.

10.3. Es pot ensenyar / aprendre la virtut (*areté*)?

El terme grec *areté* té el significat d'*excel·lència*, de *mèrit*, de *bo*, de *positiu* per a qui el posseeix. En el context de la Grècia arcaica, hom tenia *areté* perquè era fort en la guerra i poderós en la política. Després, aquest terme es va deixar d'aplicar exclusivament a l'art de la guerra o del govern i es va estendre a la vida quotidiana: també tenia *areté* un fuster que fos hàbil o un ferrer bo, i, fins i tot, un cavall tenia *areté* quan era veloç i guanyava carreres. En definitiva, l'*areté* era la virtut pròpia dels millors (*aristós*).

L'aristòcrata, amb les seves gestes, sobresortia per damunt de tothom. I de la mateixa manera que un bon arc dispara bé la fletxa, la bondat d'un home, en la *Illiada* i l'*Odissea*, es concentrava a ser un *bon* guerrer. Però en els mateixos poemes on trobem explicades les seves gestes, també hi descobrim un fons d'amistat, de generositat, de noblesa, **que amplia el significat originari** que tenia el mot *areté*. D'aquesta manera, la *idea* de l'home virtuós o home bo surt del marc heroic i adquireix uns matisos nous que, en Plató, fonamentaran els valors ètics i polítics (herència de Sòcrates).

Formularà la pregunta que trenca el caràcter aristocràtic i exclusivista que tenia l'*areté*: "Es pot ensenyar l'*areté*?" "Pot millorar la seva naturalesa l'ésser humà?" I, en el cas que sigui possible, quins objectius i quina nova idea de l'home obtindrem amb aquest aprenentatge? Com hem vist, els sofistes van respondre positivament a aquesta pregunta amb els seus ensenyaments; però amb Plató el problema va quedar plantejat en uns altres termes.

Pensa que per aconseguir l'objectiu de la justícia com a harmonia, tant pel que fa a les facultats de l'ànima personal com la felicitat de la comunitat política, és importantíssim que els ciutadans estiguin instruïts. L'educació és garantia d'un Estat just, no només perquè prepara els seus governants, sinó perquè fa entendre el sentit de l'estructura de la realitat. Per això planteja un model educatiu per a tothom, sense diferències socials ni sexuals, un model en el qual la intel·ligència és el que compta. El pla d'estudis és mot guiat: el primer nivell, per a tothom, comença en la infància, dura fins als vint anys i comporta un domini de les arts, concretament poesia, música i gimnàstica (els grecs feien gimnàstica acompanyats del ritme de l'oboè); en el segon nivell, després d'una selecció, els millors estudiaran matemàtica i astronomia durant deu anys més; finalment, els que passin al darrer nivell, s'exercitaran durant cins anys en la dialèctica i hauran d'exercir un càrrec militar durant quinze anys per poder ser governants. D'aquesta manera, l'educació fa possible que tota persona que assoleixi el procés estigui preparada per governar.

Proposa que el fet d'aprendre determinades formes d'excel·lència humana –o d'assolir un caràcter virtuós– no ha de servir per a dominar els altres, sinó per dominar-se a si mateix. I aquest domini suposa "conèixer-se a si mateix", tal com deia la inscripció que es troba al temple d'Apol·lo, a la ciutat de Delfos. Així, doncs, l'*areté* radica en el coneixement. **Som responsables dels nostres actes perquè, en certa manera, som responsables del nostre saber.** Un saber que també dependrà del camí que haguem fet fins a les Idees, perquè són aquestes les veritables mestres del nostre coneixement.

L'*areté* es pot aprendre, però el veritable mestre són aquests reflexos de les idees que hi ha en cada ànima. Plató duu a terme un canvi decisiu en l'educació intel·lectual i moral: **no hi ha ensenyament possible si no es fonamenta en la reflexió pròpia.** I l'aprenentatge es mesurarà en relació amb les "virtuts" que donen forma i contingut a les nostres accions: el saber, la justícia, la prudència i la fortalesa.

11. POLÍTICA : La polis ideal.

Plató viu en una època de crisi de la ciutat (*polis*) a partir de la derrota a la guerra del Peloponès, Atenes entra en decadència i hi ha un període de descomposició social. La *polis* resistirà encara fins a l'època d'Alexandre Magne (contemporani d'Aristòtil, s.III a.n.e.), que imposarà la monarquia absoluta i acabarà

amb les llibertats de les ciutats. Plató no és un demòcrata; no creu en l'àgora com a lloc de debat. La democràcia per ell té una taca (han matat Sòcrates). Quina democràcia és aquesta que no deixa criticar? Ell dirà sempre que la democràcia és un lloc degenerat, degradat, perquè allà on mana tothom no mana ningú.

Tenint en compte les seves teories sobre el coneixement, sobre la realitat i sobre l'ésser humà, a la "República" i a "Les Lleis", explica el que seria per a ell una societat ideal. Parteix del supòsit que no tothom està igualment preparat per naturalesa per portar a terme les diferents tasques. Per això, el més just és que cadascú realitzi aquelles feines per a les quals és especialment destre i aconsegueixi així la felicitat.

11.1. El filòsof-rei.

Plató cerca constantment una alternativa a la crisi de la polis. La seva proposta és el filòsof-rei. El filòsof-rei és la unió del saber més el poder. Només qui coneix la idea de bé pot practicar-la. El filòsof ha dedicat tota la seva vida a conèixer la idea de bé; per tant, ha de governar. L'altre element de la seva teoria política prové de la teoria de l'ànima. Cal que hi hagi una harmonia entre la forma de ser profunda de l'home (la seva ànima) i la seva actuació política.

Quan Plató escriu els seus diàlegs, el model polític i social més admirat en la societat grega era Esparta. Però Plató li fa dues crítiques:

1. *La violència per la violència és destructiva per a la ciutat. La ciutat ha de ser un lloc de convivència i no d'agressió.*

2. *Plató considera que la forma de canviar una societat no és mai la violència sinó a través de l'educació. Perquè l'educació ensenya a dur una vida justa.*

Plató planteja temes de política en molts dels seus diàlegs, però n'hi ha alguns especialment dedicats a aquesta qüestió (*La República, Les Lleis, Polític..*) Creu que la filosofia ha de tenir un sentit pràctic, social, tot i que de vegades s'ha dit que la filosofia política de Plató és utòpica. S'hauria de matisar. Una utopia és una proposta impossible de portar-la a la pràctica. Plató no creu que La República i el filòsof-rei siguin utopies. Ell intenta portar-les a la pràctica als tres viatges a Siracussa (Sicília) Està convençut que la societat, la polis grega, necessita una renovació i presenta una alternativa.

A *La República*, Plató distingeix dues grans èpoques en la història:

L'Edat d'Or i l'Edat dels Homes.

L'Edat d'Or va ser un període en què els homes eren governats directament pels déus, però aquesta edat d'or es va acabar. Els homes eren feliços fins que un dia els déus els van abandonar i els homes es van quedar sols. Ara vivim en l'Edat dels Homes, que ja no és una època de felicitat absoluta, però, en canvi, els homes són lliures, poden escollir el que fan. Plató no vol tornar a l'Edat d'Or, sap que és impossible. La seva alternativa és l'Edat dels Homes, la ciutat humana.

A *La República*, Plató distingeix entre dos models d'organització de convivència en l'Edat dels Homes:

1. La ciutat dels porcs.
2. La ciutat dels homes.

La *Ciutat dels Porcs* va fracassar. Era una societat d'individualisme radical. No hi havia col·laboració en el treball. Cada home s'ho havia de fer tot. Era una economia de subsistència i la vida era precària (limitada). Aquest model social ha estat superat per la *Ciutat dels Homes*. Aquesta té un nivell de vida i de consum més alt perquè hi ha divisió del treball i relacions de col·laboració i d'intercanvi. La ciutat dels homes té qualitat de vida.

11.2. La justícia, ideal de qualsevol estat.

Plató sap que la política pertany al món sensible i, per tant, la seva decadència a llarg termini és inevitable perquè tot el que està en el món sensible és imperfecte i mutable. La República és l'intent d'evitar al màxim aquesta decadència de la polis. Pretén construir un model d'organització ciutadana, una polis que permeti establir allò que forma part del seu ideal de comunitat, **la justícia**. L'afany per millorar els ciutadans que viuen en una ciutat justa es va concretar en una sèrie d'idees, la primera de les quals podria ser el fonament de totes les altres: "No fem un Estat perquè una classe de ciutadans sigui feliç, sinó perquè ho siguin tots" (*República*, 420c) Per aconseguir-ho fan falta alguns requisits:

- a) Tenir una idea clara de la justícia, tal com es planteja, per exemple, en els primers llibres de la *República*.
- b) Superar la concepció tirànica de la política, en què alguns ciutadans imposen amb la força o amb l'engany els seus interessos particulars.
- c) Educar els ciutadans i, sobretot, els polítics.
- d) Aquesta educació durà al poder els més intel·ligents i generosos.

"Mentre els filòsofs no regnin a les ciutats o bé els qui ara anomenem reis i prínceps no filosofin de manera autèntica i suficient, identificant filosofia i poder polític, [...] és impossible que cessin els mals a les ciutats i encara, em sembla, a tot el llinatge humà". (*República*, 473d)

11.3. Les classes socials en *La República*.

La República és un intent de fonamentar una polis justa. Per aconseguir l'harmonia d'un estat cal que hi hagi una relació estricta entre el tipus d'ànima de la persona i la funció que fa en la societat. Plató sap que la política pertany al món sensible; per tant, inevitablement, com tot el que pertany al món sensible, està destinada a la degradació i la decadència. Però creu que es pot retardar aquesta decadència a través d'una societat ideal en què hi hagi ordre. El concepte fonamental en la República és el concepte de **nomos** (lleï i ordre inseparablement).

En una República justa, la llei ha de ser coneguda i acceptada per tots els ciutadans i ha de ser superior a la simple suma de les voluntats individuals. Plató, com el seu mestre Sòcrates, considera que el greu error de la política grega tal com l'havien configurat els sofistes fou creure que les lleis poden canviar quan canvien els nostres interessos. Així havia començat el relativisme i s'havia perdut la dimensió comunitària de la convivència, en la mesura que el Bé comú havia estat abandonat per la persuasió i els interessos subjectius. Cal recuperar el sentit col·lectiu de la ciutat i el primer esforç del filòsof-rei ha de consistir a fer que els ciutadans perdin de vista els seus interessos personals o familiars per centrar-se en la defensa de la ciutat com a entitat del tot superior a les limitades voluntats individuals.

La llei és superior a la voluntat individual i els habitants de la República han de creure que té un valor universal, indubtable. En l'última obra, *Les lleis*, arribarà a dir que les lleis són sagrades, intocables, no es poden discutir. La llei ha de posar ordre en la ciutat. "Ordre" no significa només evitar aldarulls al carrer, sinó que, d'una manera més profunda, ordre vol dir que cada ciutadà ha de saber quin és el lloc que ocupa en la ciutat i actuar en conseqüència.

A la societat ideal de Plató només hi ha tres classes socials: els magistrats o governants, els guerrers i soldats i els productors o obrers. Com hem vist, *a cada classe hi correspon una virtut moral, un ofici i un ànima*. Com que cada classe té un ànima, també té un caràcter propi, una forma de ser i de pensar que li és característica.

En esquema, l'estat platònic seria més o manco aquest:

ESTAT (Polis)			
CLASSES	Magistrats / Governants	Guerrers / Guardians	Productors / Artesans
VIRTUT	Prudència (saviesa)	Fortalesa	Templança (moderació)
OFICI	Governar (legislar)	Defensar l'estat	Produir aliments i servei
ÀNIMA	Racional	Irascible	Concupiscible
HARMONIA DE L'ESTAT (Polis perfecta)			

En definitiva, Plató renuncia al projecte socràtic de conduir tots els homes cap a l'excel·lència i, en canvi, considera que **l'estat just** hauria de ser aquell que reproduís la jerarquia de la Naturalesa; és a dir, aquell en què **cada home compleixi la funció que li és pròpia per naturalesa**.

- Els concupiscents (homes de bronze)** només troben satisfacció en el menjar, la beguda, el sexe, etc. Seran els encarregats de produir tots els béns que la polis necessita i de comerciar. Només ells podran tenir propietats, formar famílies, etc.
- Els emotius (homes de plata)** seran els guardians de la ciutat, encarregats tant de la defensa de l'ordre intern com de les agressions exteriors. D'aquesta manera podran demostrar llur valor i coratge i aconseguir allò que més els satisfà: l'honor i la fama.
- Els racionals (homes d'or)** seran els governants, encarregats de dictar les lleis i impartir la justícia. Només ho poden ser els filòsofs, que són els únics que s'han instruït en la Dialèctica i que coneixen les Idees. Són els únics que poden entendre el funcionament global de la societat.

Ni els guardians ni els governants podran tenir propietats privades ni família, sinó que viuran en un comunisme tant de béns com sexual a fi que les situacions de privilegi no els temptin a aprofitar-se'n. Els governants indicaran quines parelles d'entre els guardians han de procrear fills a fi d'anar millorant la raça. D'entre els guardians se seleccionaran els millors i se'ls donarà una educació especial, encaminada a escollir els qui hauran de governar la ciutat en el futur (veure 9.6. L'educació del filòsof-rei)

Així, doncs, tant els homes justos com la ciutat justa són aquells que reproduïxen el món de les Idees en el món material. És a dir, la ciutat justa serà aquella on cada element és al lloc que li pertoca, de manera que realitza plenament la Idea de Bé, que, com es pot veure, Plató identifica amb la Justícia, la Bellesa, l'Ordre. Per tant, la justícia no consisteix per a ell en tractar a tothom igual, sinó a cadascú tal com li pertoca segons la seva naturalesa (Mite dels metalls). Aquest serà l'estat just i en ell tothom serà feliç, ja que cadascú tindrà allò que satisfà les seves tendències. Això no vol dir que no sorgeixin conflictes, ja que la matèria és sempre principi de degeneració, però els filòsofs governants, en ser prudents, sabran en cada moment allò que cal fer per redreçar les males tendències dictant lleis justes que faran complir als guardians.

11.4. Formes de govern o règims polítics.

Segons Plató, hi ha cinc tipus de règims polítics. Proposa una gradació des del règim perfecte, que és l'aristocràcia, fins els més imperfectes, que són la democràcia i la tirania.

ARISTOCRÀCIA

TIMOCRÀCIA

OLIGARQUIA

DEMOCRÀCIA (-)

TIRANIA (-)

Aristocràcia: En grec, *Aristos* vol dir el millor i *cratos* poder. L'aristocràcia és el govern dels millors. Dels magistrats que tenen l'ànima millor, més perfecte. Està dirigida pel **filòsof-rei**, perquè el filòsof és el que millor coneix la idea de bé i, per tant, qui millor pot portar-la a la pràctica.

Quan l'aristocràcia entra en crisi, aleshores apareix la **Timocràcia** (en grec *timos*=valor). És el govern dels militars (són els que tenen l'ànima d'argent, plata). És un govern excessivament violent. Els guerrers volen governar la ciutat com si es tractés d'un quarter i això provoca injustícies. Hi ha una revolució com a conseqüència de la violència i aleshores apareix l'Oligarquia.

Oligarquia (En grec *oligos*=pocs) "Govern dels pocs": és el govern dels rics, que són sempre una minoria. Els rics són sempre egoistes, cada vegada volen ser més rics i això fa que els pobres també cada vegada siguin més pobres. Així es provoca una revolució popular com a conseqüència de la qual apareix la democràcia

Democràcia: (demos=poble). Etimològicament és el poder del poble, entès com igualtat davant la llei. Era el model de Pèricles, que havia fracassat en les guerres del Peloponès. És un règim d'opinió pública. Plató és radicalment contrari a aquest règim i fa una sèrie de crítiques:

- 1.- Quan governa tothom és com si no governés ningú, no hi ha ordre.
- 2.- En la democràcia no governa el millor sinó el més popular. De la mateixa manera que la nau no l'ha de governar el més popular sinó un capità expert, l'Estat ha de ser també governat pel millor coneixedor, això és, el filòsof.
- 3.- En la democràcia tothom té el mateix dret, el vot és independentment del coneixement, de manera que qüestions que afecten a tothom són decidides per ignorants.
- 4.- La democràcia provoca una situació de desordre com a conseqüència de la qual es produeix un cop d'Estat i apareix la Tirania o dictadura.

La **Tirania o dictadura** és el govern radicalment més injust. Apareix com conseqüència de la degradació de la democràcia. A la Tirania no hi ha cap virtut ni cap tipus de llei excepte la voluntat del tirà.

Plató creu que els règims polítics se succeeixen els uns als altres d'una manera cíclica, de manera que la seva època era de decadència absoluta i calia preparar altre cop l'arribada del filòsof-rei. Planteja el tema de la decadència dels règims polítics d'una manera original. Descobreix que els governs cauen pels seus propis errors i per la corrupció interna: primer, un règim polític es podreix interiorment i, després, pot ser derrotat pels seus enemics com a conseqüència de la seva prèvia crisi moral.

11.5. El totalitarisme de l'estat platònic.

L'estat platònic és totalitari en el sentit que Plató aspira a controlar tots els aspectes de la vida humana (i això inclou també els sentiments, les emocions...) Res pot ser aliè a l'interès de l'Estat. Per això, dona una gran importància a l'educació, que entén com una forma de "domesticació".

A la ciutat platònica, la família ha estat abolida. Els nins depenen de l'Estat des del principi. L'estat s'encarrega absolutament dels infants i els educa per a que realitzin la funció social per a la qual estan predeterminats. Els magistrats estudien les ànimes dels infants i els destinen a una de les tres classes socials, de tal forma que cada individu serà educat per servir la societat des de la seva classe i mai no en podrà sortir.

En la ciutat platònica no hi ha canvi social. Els infants no pertanyen als seus pares, sinó a l'Estat. Per impedir que els magistrats afavoreixin els seus propis fills, Plató propugna el comunitarisme de les dones. Consisteix en què hi hagi una absoluta llibertat sexual. Totes les dones són de tots els homes i a l'inrevés, de tal manera que els magistrats mai no podran estar segurs de quins són els seus fills. En el fons es tracta de compensar l'opressió política amb l'alliberament sexual.

Plató admet que les dones poden ser guerreres i, fins i tot, filòsofa-reina, cosa que, considerant la repressió i l'aïllament en què vivien les dones a l'antiga Grècia, de vegades s'ha considerat com una mena de "feminisme". Però en realitat és una conseqüència del sistema platònic, perquè el coneixement no depèn del cos (que és quelcom accidental) sinó de l'ànima, que és eterna i, per tant, cal acceptar la possibilitat que una ànima de filòsof-rei pugui trobar-se en un cos de dona.

A la República no hi ha esclaus però a la pràctica tothom és esclau, perquè l'estat és absolutament autoritari i no permet cap llibertat individual. Karl Popper, filòsof alemany liberal del segle XX, molt crític amb el model platònic, deia que en "La República" hi ha pastors (magistrats), cans (guerrers) i bestiar (productors). Tampoc no hi ha comerciants perquè el comerç obliga a viatjar, a conèixer altres mentalitats... i precisament això és el que vol impedir Plató. La República ha de ser autàrquica (autosuficient) i restringir al màxim els contactes amb les altres polis. Cal que els habitants de la seva ciutat ideal no tinguin coneixement del "pervers" món exterior i visquin dedicats exclusivament a la virtut.

En la República de Plató no hi ha poetes ni artistes perquè l'art és una forma de desordre de la societat. L'art és "massa humà"; Plató creia que els grans artistes del s.V havien humanitzat excessivament els déus i, per tant, els havien fet perdre l'aura de misteri sagrat. Quan l'art apropa massa la divinitat, li fa perdre el respecte i sense fe en els déus, els homes també perden la fe en la ciutat o en l'amistat que són virtuts divines. A més, l'art enganya perquè ens fa creure que existeix bellesa en el món sensible quan l'única Bellesa real és l'intel·ligible; només les Idees són belles, estrictament parlant. Plató expulsa els artistes i els poetes perquè ells situen els sentiments en el lloc que només pot ocupar la Raó.

En definitiva, tota la filosofia política de Plató està condicionada per la crisi de la *polis* atenesa i per la mort del seu mestre, que considera un crim d'estat. La ciutat li sembla injusta perquè el saber i el poder no estan unificats. Governen els més populars, però no els més savis. L'alternativa de Plató és un govern autoritari, guiat pel filòsof rei. En l'Estat autoritari cal procurar que tothom sigui igual, que no hi hagi ni rics ni pobres, perquè tots dos extrems són igualment dolents per al bé comú. Però, a més, cal que siguin només els magistrats i el filòsof rei els únics que prenguin decisions polítiques perquè són els únics tècnics, coneixedors de l'Estat.

El filòsof-rei ha dedicat un llarg període al coneixement (només es pot ser filòsof-rei a partir dels 50 anys) i per això sap realment. Les altres classes socials s'han de limitar a obeir. La raó fonamental de l'absolutisme és procurar que hi hagi un Estat de tots i no només d'uns quants. Si governa un partit, ho farà d'acord amb el que demanen els seus partidaris i marginarà la resta de la població. Per això Plató creu que ha de governar el savi, que està al marge de bàndols i partits i que pot veure les coses sense apassionament perquè ha esmerçat la seva vida a l'estudi de la idea de Bé (Justícia) i a la millora de la seva ànima.

El totalitarisme platònic comporta que els magistrats tenen dret a decidir absolutament sobre tot el poble, sense demanar mai l'opinió de les altres classes. Així, per exemple, els magistrats poden:

- Decidir a quina classe social pertany cada infant.
- Decidir quin treball han de fer els membres de les altres classes.
- Decidir el nombre de matrimonis.
- Decidir sobre l'educació de totes les altres classes socials

De totes aquestes tasques, la més important és l'educació, a través de la qual els membres de les altres classes socials han d'acabar trobant *natural* un sistema que és del tot artificiós. Sobre el tema de l'educació, però, cal tenir present que el concepte d'educació per Plató no és el mateix que en Sòcrates. Plató creu que l'educació ha de ser col·lectiva: la forma d'educar la societat és la llei. Sòcrates, en canvi, pensava que l'educació ha de ser individual: canviant l'ànima de cada ciutadà canviem la ciutat. Ho podem comparar amb granar un carrer: Sòcrates seria partidari que cadascú grani el seu portal. Plató, en canvi, defensaria que cal fer una llei prohibint llençar escombraries i contractar un servei de neteja. Un

Estat en què, a través de l'educació, des de la primera infància s'hagi inculcat a tothom l'obediència als magistrats podria enfrontar-se amb més possibilitats d'èxit a la decadència política.

Cal fer una matisació important quan es diu que Plató és el pare dels totalitarismes moderns (Popper). Els totalitarismes moderns molt sovint tenen un aspecte d'*arbitrarietat*. Les ordres que es donen són absurdes, no tenen cap sentit, depenen de l'humor variable del dictador de torn. En canvi, almenys teòricament, el totalitarisme platònic implica un aspecte d'*ordre i jerarquia* important. El filòsof-rei no és un vulgar dictador que opera fent el que li dóna la gana, sinó que quan governa té el pensament posat en la realització d'una polis justa i mai d'un profit personal. En la *kalípolis*, tot està adreçat a la idea de Justícia i tothom (fins i tot els magistrats, que no poden tenir propietat privada) està subordinat a la realització del Bé.

11.6. L'educació del filòsof-rei

En la República, tothom ha de ser educat (sense diferències de sexe, ni d'origen social), però no tothom rep la mateixa educació. L'educació és paternalista (són els magistrats els qui decideixen què cal ensenyar), estatista (només l'estat té el monopoli de l'educació) i sense cap paper dels pares (Plató diu que cal allunyar els fills dels pares i fins i tot enviar els pares al camp, perquè no interfereixin en l'educació dels fills -*República*, final llibre VII).

De totes les maneres d'educar possibles, la més especial i important és la del filòsof rei (que s'explica al llibre VII de *La República*). De fet, el filòsof rei és educat fins als vint anys igual que el guardià. Ha de fer gimnàstica, música i poesia. Posteriorment, durant deu anys hi haurà una selecció: aprendrà aritmètica, càlcul, geometria i astronomia. Als trenta anys ja seran aptes per aprendre la dialèctica i, finalment, a cinquanta anys podrà ser filòsof rei i governar.

Cal destacar que el filòsof rei (saber+poder) és un governant que coneix el que és bo perquè ha dedicat la seva vida a l'estudi del Bé i, en conseqüència, és qui el pot portar a la pràctica. Plató admet, fins i tot, que el filòsof rei pot mentir perquè ho fa amb bona intenció, per a governar millor la ciutat.

~~~~~

EL LLIBRE VIIè. de LA REPÚBLICA. RESUM

El llibre VIIè de *La República* narra les diverses etapes que marquen l'ascensió del filòsof fins a la saviesa suprema (la ciència del Bé), única capaç de fer-lo apte per governar la Ciutat ideal. Aquesta ascensió s'explica de dues maneres:

- 1.- D'una manera al·legòrica: a través del conegut *mite de la caverna*
- 2.- D'una manera explícita, mitjançant la descripció dels diversos moments de la carrera del filòsof des de la seva joventut fins a l'edat necessària per governar la Ciutat.

L'AL·LEGORIA DE LA CAVERNA. (514a - 517b).

Sòcrates convida Glaucó a imaginar uns presoners encadenats al fons d'una caverna, amb el cos i el cap immobilitzat que veuen desfilir ombres, reflectides en la paret que tenen al seu davant. Senten ressonar unes veus sense saber d'on surten. Al fons de la caverna hi ha un petit foc que il·lumina la presó, gràcies al qual hi ha una llum tènue.

Un d'aquests presoners és alliberat i pot veure els objectes que tan sols coneixia per les ombres; descobreix que hi ha un foc que és la causa de la llum. Finalment, pot sortir de la caverna. Al principi no pot suportar la llum del sol, mira primer les ombres de les plantes, dels animals, dels éssers vius, i la llum del sol reflectida a l'aigua. Finalment, gosa veure els objectes tal com són i, sobretot, mira el sol mateix.

El presoner que ha contemplat aquestes meravelles no accepta fàcilment retornar a la caverna., però ho ha de fer per instruir els companys que encara romanen esclavitzats. Quan torna a baixar porta encara els ulls inundats de llum del dia i és incapaç de destriar les ombres. Per la seva poca traça els altres presoners se'n riuen i, finalment, acaben matant-lo.

Sentit de l'al·legoria (517b-519c)

El món de la caverna representa el món sensible i el món del dia representa el món intel·ligible. L'un i l'altre posseeixen la seva llum respectiva: la caverna és il·luminada per un foc, el món extern és il·luminat pel sol. El sol representa el Bé, que il·lumina i dóna sentit al món intel·ligible.

Dos nivells de realitat : un d'inferior (ombres/reflexos...) i un de superior de realitats veritables. De la mateixa manera que el món del dia és més clar i té més realitat que el món de la caverna, també el món intel·ligible és més clar i més real que el món sensible.

El mite representa les diferents etapes de l'educació i de la progressió del filòsof envers la Idea de Bé. Fins que no arribi a conèixer la Idea de Bé no podrà governar la Ciutat.

LES CIÈNCIES NECESSÀRIES PER A L'EDUCACIÓ DEL FILÒSOF (521a-535a)

L'educació del filòsof consisteix a allunyar l'ànima del món obscur de l'opinió (*doxa*) i portar-la envers la llum de la veritat (*aletheia*). Com es fa això?: Ensenyant l'ànima a desenganxar-se dels sentits. Per això són útils les matemàtiques (ciència de intel·ligible).

Les matemàtiques (522c-531c)

Plató distingeix successivament: aritmètica, geometria, astronomia i ciència de l'harmonia. Aquestes ciències no han de ser estudiades per la seva utilitat (comptabilitat, negoci, mesura de les distàncies, navegació, agricultura...), sinó per la formació militar (521)[perquè els magistrats són d'antuvi guerrers] i per estimular la intel·ligència. Les matemàtiques han de permetre que l'ànima surti de la caverna. Aquestes ciències desvelen l'existència d'un món intel·ligible, però ho fan com si encara es tractés d'un somni.

Matemàtiques i dialèctica (531d-535a)

Les matemàtiques ens donen només una idea de món intel·ligible a través d'un suport sensible i material: el suport de les figures sensibles, perquè tot problema matemàtic a Grècia esdevenia un problema de geometria. Per això les matemàtiques són només un preludi a la dialèctica, veritable ciència de les realitats intel·ligibles o de les Idees. En la dialèctica l'ànima s'eleva a una visió de conjunt de les ciències, per anar més enllà dels principis o de les hipòtesis que cadascuna d'elles considera, fins al coneixement del principi absolut del Bé.

Sense el coneixement del Bé, meta essencial de la dialèctica, l'home es comporta erròniament i el filòsof no pot conèixer què és veritablement una ciutat justa.

LA SELECCIÓ I LA FORMACIÓ PROGRESSIVA DELS FILÒSOFS (535a-541b)

Qui haurà d'estudiar matemàtiques, astronomia, harmonia, dialèctica i la ciència del Bé?. La resposta de Plató és òbvia: els qui tinguin les qualitats d'un guardià coratjós i, al mateix temps, disposicions intel·lectuals (memòria, gust pels estudis...) A quina edat cal estudiar? La matemàtica cal iniciar-la de jove, però sense forçar, com si es tractés d'un joc, de tal manera que es pugui distingir més fàcilment els més ben dotats (un cop acabats els dos o tres anys obligatoris de gimnàstica). Quan els individus tinguin vint anys es farà una tria i quedaran els més ben preparats i els més aptes per a la dialèctica (que demana una intel·ligència sintètica). A trenta anys, els qui raonin millor, els més ben preparats i que no facin un ús sofistic dels seus coneixements, podran practicar la dialèctica durant cinc anys. Després caldrà que facin quinze anys més d'exercicis militars, per no perdre l'experiència.

Finalment a l'edat de cinquanta anys, els millors, els qui més s'hauran distingit pel seu amor al coneixement, s'elevaran fins a la ciència del Bé. Tindran sempre al cap el Bé com a model i com a finalitat per governar la Ciutat i formar els seus successors, alternant la preocupació política i la contemplació filosòfica, (pràctica i teoria).

Quan morin, seran venerats com déus. Plató considera que una ciutat d'aquesta mena no és una quimera. És possible realitzar-la si diversos filòsofs es posen al davant de la Ciutat, i si per començar s'educa els infants de menys de deu anys, encara no fets malbé per l'educació dels seus pares.

UNA VALORACIÓ DEL LLIBRE VII DE LA REPÚBLICA.

Què ens aporta encara avui una lectura de Plató i del llibre VII de *La República*?. Fonamentalment ens convida a una conversió a la intel·ligència. Això significa en primer lloc que ens obliga a desconfiar de les

nostres opinions i de les opinions fluctuants dels altres, fins a ser capaços de poder exclamar com Sòcrates: "només sé que no sé res".

Aquesta reserva és l'única actitud susceptible de fer-nos pensar (d'engrescar-nos a pensar), i a posar en qüestió -en diàleg amb l'altre o amb nosaltres mateixos-, cadascuna de les nostres afirmacions, no per portar-nos a cap escepticisme desenganyat, sinó per assolir la Veritat.

Perquè, com ens diu Plató contra el que ensenyaven els sofistes, no som nosaltres qui inventem la Veritat. És la Veritat qui ens interpel·la i ens sol·licita. El nostre desig de la Veritat, del Bé, de la Bellesa, de la Justícia... no és gratuït i mancat de raó: el tenim en nosaltres perquè hi ha **una** Veritat, **un** Bé, **una** Bellesa o **una** Justícia que ens sentim incitats a cercar. Les coneixem íntimament al fons del nostre cor. Només cal que les recordem. Allò que ens impedeix seguir aquesta crida de la Veritat és l'atracció de les veritats fàcils, les que provenen del testimoni dels sentits o les que inspiren les opinions vulgars.

La conversió a la intel·ligència, a què ens convida la lectura de Plató i que explica l'al·legoria de la caverna, consisteix a invertir els nostres criteris d'evidència: les realitats materials i corporals que ens semblen més "reals" com a manifestacions del Bé, del Bell, del Just, del Diví... en realitats són quimeres i aparences. Així, els nostres desigs que fan referència a realitats aparentment concretes d'aquí baix (el diner, els honors, el poder...) són decebuts perquè nosaltres, normalment, perseguim les ombres de les realitats. El que semblava, per contra, "irreal", la pura ficció de les Idees, s'imposa com a veritable realitat, més veritable que els objectes sensibles. I la contemplació d'aquestes Idees és l'únic que pot aconseguir el nostre desig de veritat i perfecció.

DOS POMES DE JORGE LUÍS BORGES INSPIRATS EN LA TEORIA PLATÓNICA DE LES FORMES PURES

La rosa

La rosa

la inaccesible rosa que no canto
la que es peso y fragancia,
la del negro jardín y cualquier tarde,
la rosa que resurge de la tenue
ceniza por el arte de la alquimia,
la rosa de los persas y de Ariosto,
la que siempre está sola
la que siempre es la rosa de las rosas
la joven flor platónica
la ardiente y ciega rosa que no canto,
la rosa inalcanzable

Everness

Solo una cosa no hay. Es el olvido.
Dios que salva el metal salva la escoria
Y cifra en Su profética memoria
Las lunas que serán y las que han sido

Ya todo está. Los miles de reflejos
Que entre los dos crepúsculos del día
Tu rostro fue dejando en los espejos
Y los que irás dejando todavía

Ya todo es una parte del diverso
Cristal de esa memoria, el universo;
No tienen fin sus arduos corredores

Y las puertas se cierran a tu paso;
Sólo del otro lado del ocaso
Verás los Arquetipos y Esplendores

VOCABULARI BÀSIC DE PLATÓ

Al·legoria : Conjunt d'elements descriptius o narratius que corresponen a diversos detalls d'una Idea que es pretén explicar [p.ex.: l'al·legoria de la caverna explica el tema de l'ascensió envers els coneixement; el carro alat és una al·legoria de la divisió tripartida de l'ànima...]

Ànima (*psiqué*) : "Ànima" significa per a qualsevol grec i també per a Plató el principi vital que *anima* el cos. Així tot animal té ànima, i també els astres o els déus. L'ànima humana té de particular el fet de ser intel·ligent i per això pot copsar les idees. A la República ànima i intel·ligència són sinònims.

Bé (*agathón*) : Designa una mena de Super-Idea, una idea que té preeminència sobre totes les altres i que és la font de l'existència de totes les idees. El Bé és la font del coneixement perquè totes les idees hi tendeixen. És un sinònim de Déu, del Déu que fa existir totes les coses i il·lumina l'ànima en el coneixement del que és la veritat.

Ciutat (*polis*) : De la paraula *polis* deriven *politikè* (política), *politeia* (constitució) i *politès* (ciutadà). La *polis* és el quadre de la vida política, raó per la qual sovint es tradueix per Estat. Però de fet una polis és com una comarca catalana: una petita capital i camps al seu voltant. Plató considera que, després de la mort de Sòcrates, la ciutat és injusta i per resoldre la crisi de la *polis* escriu la República que sovint anomena *kalipolis* (literalment: la ciutat bella).

Comunisme : Plató considera que la propietat privada torna injustos i egoistes els ciutadans i per això a la República proposa una propietat comunitària. Els infants són presos a les seves mares i educats per l'Estat segons el seu tipus d'ànima. El comunisme de Plató té poc a veure amb el comunisme marxista, perquè la ciutat platònica no és igualitària sinó classista (magistrats, soldats, obrers) i aristocràtica. A més, per a Marx el treball era l'única font del valor i els treballadors eren la classe superior, revolucionària, mentre que per a Plató el més important era l'aristocràcia i la labor dels nobles (la filosofia dels magistrats, la guerra dels soldats o defensors), mentre que menyspreava el treball manual o físic) [veure **Popper** per a la crítica al comunisme de Plató].

Coneixement raonable : veure *dianoia*.

Coneixement intel·ligible : veure *intel·ligència*

Coneixement sensible: veure *sensació*.

Creença (*pistis*) : La facultat que té l'ànima de percebre les realitats sensibles en elles mateixes (i no d'imaginar-se-les) i de creure que aquestes realitats constitueixen el que hi ha. La *creença forma amb la imaginació una opinió*. Per oposició a l'opinió la ciència consisteix a captar altres tipus d'ésser diferents als que es revelen a través dels sentits: les realitats concebudes tan sols per la intel·ligència.

Esdevenir : Tot allò que passa en el temps (arribar a ser, fer-se, tornar-se, convertir-se en ...) El que succeeix i desapareix, neix, es desenvolupa i després mor: les realitats materials i vivents, des de la matèria corruptible a l'home mortal. Hi ha éssers que esdevenen i éssers que són eterns (que són en sí mateixos). Entre els éssers eterns, segons Plató, hi ha els déus de la mitologia, els astres, fets d'una matèria incorruptible i considerats Déus, i sobretot *les Idees*. Les idees de Bé o de Justícia són eternes i d'essència divina.

Dialèctica : En Sòcrates significa estrictament *diàleg orientat a la recerca de la veritat*. En Plató la dialèctica és, a més del diàleg, el procés de purificació de l'ànima fins arribar a la idea de Bé. A còpia de preguntes i respostes ben ordenades, l'ànima aprèn a distingir la veritat de l'aparença, i adquireix la ciència dialèctica de les idees (la ciència del món intel·ligible). Però per tal que la dialèctica no sigui una simple xerrameca, un poti-poti d'idees, és indispensable, abans d'estudiar la dialèctica conèixer les matemàtiques, escola de rigor i d'atenció als signes.

Dianoia : Coneixement raonant o *coneixement discursiu*. Activitat de la intel·ligència que s'adreça a la ciència, tal com es posa en pràctica en les matemàtiques, per oposició a l'observació contemplativa de les Idees.

Déu (Theos) : La noció de Déu que tenien els Grecs és molt diferent a la que tenim actualment, després de la influència del cristianisme. El Déu cristià és *personal* i cadascú hi pot entrar en relació (de submissió, d'amor o -fins i tot- de negació). Un déu grec representa un ésser que s'assembla molt a l'home (menja, beu, menteix...) i, entre d'altres característiques, és immortal- El que és diví per a un Grec és quelcom posseeix una sèrie de qualitats, de talents, de força, de potència, de vida... i no es relaciona necessàriament amb l'home (perquè els déus són feliços i els homes no). Plató no s'agafa gens al peu de la lletra les explicacions de la mitologia, sobre els desigs i la potència dels déus (tot i que per a ell els astres, per exemple són déus immortals i perfectes). Plató opina que *de tot el que coneixem, el Bé és el que posseeix atributs divins en la més gran mesura*. Si el Bé designa Déu (un Déu únic i transcendent) en Plató el Bé no s'encarna i continua essent un principi *impersonal*.

Erística : Art de la disputa o de la controvèrsia. Estudia com millorar els raonament en un debat. Sòcrates i Plató insisteixen (contra els sofistes) que la dialèctica no és erística perquè es busca la veritat, no pas ser més hàbil en l'opinió.

Escatologia : Teoria de la finalitat i el sentit darrer de la vida humana i del que ha de seguir després de la vida terrestre. Plató creu que després de la mort les ànimes seran jutjades segons el nivell de purificació que hagin assolit i que hi haurà reencarnació.

Ésser, Essència : Són dos mots gairebé sinònims. Essència ve del verb llatí *esse*, que significa ésser. L'Ésser s'oposa a l'esdevenir com l'estabilitat, el permanent i l'eternitat s'oposen a la inestabilitat, a l'efímer i al temps. Les Idees (com el Bé o la Justícia) són ésser en sí, permanents, immutables, eternes, perfectes: són essències o, per dir-ho d'una altra manera són *allò que és*, l'autèntica realitat de l'ésser.

Eugenisme : Teoria segons la qual és possible millorar la raça. Plató creu que és possible millorar la ciutat casant entre ells els millors elements de les classes superiors. Aquests matrimonis tindran, tanmateix, l'aparença de ser un producte de la sort, tot i que els hagin preparat secretament els magistrats.

Feminisme : Quan es diu que Plató era feminista, això significa que les dones poden ser també membres de la classe dels guardians i, fins i tot, filòsofs rei. Han de rebre, doncs, el mateix entrenament militar en música, matemàtiques i filosofia que els homes.

Guardians : També anomenats "soldats", "defensors"... són els homes d'argent i han de defensar la ciutat. La seva vida és del tot comunitària.

Idees (eidos) : En grec la paraula *eidos* significa també forma, aspecte, figura original... Per això diem que les *idees són formes pures*. La paraula no significa originàriament el que avui entenem quan algú diu: "tinc una idea!"; sinó una noció vertadera concebuda per l'esperit. Per exemple, la de justícia, la de bellesa, però també la de taula o la de cavall ... El que Plató anomena Idea no és, però, una noció abstracta: designa alguna cosa de *concret* i, en conseqüència, una realitat que existeix tal qual. El que passa és que aquesta realitat no és sensible sinó intel·ligible. Si la justícia veritable o la veritable bellesa no fossin realitats concretes, resultaria impossible que l'home visqués segons la Justícia o que fos sensible al Bé.

Imaginació : La facultat que té l'ànima per representar imatges. Correspon al grau més baix de coneixement segons Plató. No tan sols no em fa conèixer les realitats intel·ligibles, sinó que es queda en la pura imatge. És del tot insuficient: com si només conegués els objectes a través del seu reflex en un mirall o com si només conegués una imatge per veure-la reflectida en l'aigua d'una font. Per això el pintor

o l'escultor quan volen reflectir una idea en queden del tot lluny. És un greu error creure que l'art pot reflectir la vida i per això Plató considera que cal expulsar els poetes i els artistes de la Kalípolis.

Intel.ligència : veure *Noesi*

Matemàtiques: Les matemàtiques van néixer a Grècia perquè, tot i que els Grecs les van aprendre a Egipte i a Babilònia, ells va ser els primers a prescindir de tota la màgia i la religió que altres pobles hi barrejaven i van estudiar-les prescindint del seu sentit utilitari, conreaven l'estudi dels nombres i de les figures planes o en l'espai per elles mateixes. Plató considerava que la matemàtica era la ciència de la raó i estava molt influït pels pitagòrics. A l'Acadèmia hi donaven classe alguns dels matemàtics més coneguts de l'època (Teodor, Teetet...) que van preparar el camí a la geometria d'Euclides (segle III a.C.).

Metempsícosi : Teoria òrfica i pitagòrica segons la qual l'ànima es reencarna successivament en diversos cossos, reencarnacions considerades com etapes d'una purificació lenta i progressiva de l'ànima. En Plató aquesta teoria està vinculada a la teoria del Record o de la Reminiscència (*anàmnesi*). L'ànima recorda les Idees perquè ha viscut amb elles en el món intel·ligible. És molt difícil dir si Plató havia adoptat literalment la teoria pitagòrica.

Noesi (*intel.ligència*) : El coneixement superior, la contemplació de les Idees pures i perfectes és la *Noesi*. Però no és un coneixement passiu, sinó que demana un llarg camí i un esforç de coneixement continuat i rigorós. La intel·ligència en acció en les matemàtiques prepara per a la visió de les realitats intel·ligibles però la matemàtica i la geometria encara impliquen algun testimoni dels sentits; per això cal fer un pas més fins la *noesi* que és el final del procés de purificació de l'ànima.

Opinió (*doxa*) : El que es revela d'un judici o d'una afirmació sobre la realitat quan no tenim un veritable coneixement sobre ella mateixa. Sense ser pura ignorància de la realitat, és tan sols un inici de coneixement, que té la pretensió d'aparèixer com un coneixement cert.

Filosofia : Amor a la saviesa. Per als grecs saviesa vol dir també coneixement científic, per això els primers filòsofs (presocràtics) eren també físics. La paraula *filosofia* no significa mai en Plató un "*sistema de coneixements ordenats*". Plató evoluciona al llarg dels diferents períodes. En Plató *filosofia* és sinònim de *dialèctica*; només el diàleg i l'esforç de perfeccionar l'ànima aprenent dels qui saben (de Sòcrates) permet assolir el món de les Idees.

Reminiscència : Significa "record". Conèixer és tenir la reminiscència de les Idees que *ja* estan a dins nostre. Per Plató (com per Sòcrates) si l'home desitja la veritat és perquè en certa manera, confusa, ambigua, ja la porta amb ell i l'havia conegut en una vida anterior. Conèixer és reconèixer el que ja sabíem. Aquesta teoria del Record o de la Reminiscència és l'antecedent de la *teoria de les idees innates* de Descartes i, en certa manera, de les *categories a priori* de Kant.

Sensació : Aquesta paraula designa el testimoni passiu que l'ànima rep a través dels sentits; la sensació és contradictòria, per això l'ànima no pot viure en la sensació i ha de progressar envers el raonament i envers el coneixement de la veritat intel·ligible que es troba només com suggerida en la representació sensible.

Ciència (*sofia*) : És el contrari de l'opinió. La ciència té per objecte la veritat. Cal no confondre-la mai amb la *teckné*. La ciència és el coneixement propi de intel·ligible.

Tècnica (*teckné*) : La paraula es pot traduir per tècnica, art, ofici... Tot el que pertany al nivell tècnic és purament sensible i per tant Plató ho menysté. La diferència és que la tècnica és pràctica mentre que la ciència i la filosofia són activitats contemplatives, sense aplicació utilitària, pur treball de l'esperit i, per tant, superior.

Veritat : La veritat són les Idees. Veritat vol dir la realitat pura i absoluta i això només ho poden ser les Idees, realitats intel·ligibles més reals i vertaderes que la sensibilitat.

Vocabulari adaptat de l'edició del Llibre VII de la República de la col·lecció Les Intégrales de Philo, a cura de Bernard Piette, Ed. Nathan, París, 1981.

COMENTARIS DE TEXT

A

I aquest lloc més enllà del cel, cap poeta dels d'aquí no l'ha cantat mai ni el cantarà d'una manera condigna, i és així perquè cal que gosem dir la veritat, principalment quan el qui parla tracta d'ella: l'essència l'ésser de la qual és realment l'ésser, és incolora, desdibuixada i intangible i l'auriga de l'ànima només la pot veure amb la raó; entorn d'aquest coneixement hi ha la mena de saviesa veritable. Doncs bé, aquesta mena de coneixement ocupa el lloc d'enllà del cel. Per tant, tal com el coneixement de l'ésser diví es nodreix de seny i de saber pur amb cognició incontaminada, també el de tota ànima que s'afanyi per rebre el que li convé: veu per un temps l'ésser i se'n alegra, contempla la veritat, se'n nodreix i resta satisfeta fins que en el cercle la rotació la retorna al punt d'origen. I en aquesta rotació contempla la justícia en sí, contempla la prudència en sí, contempla el coneixement en sí, no aquell que comporta una gènesi, ni el que d'alguna manera és divers perquè és en alguna cosa, els que nosaltres anomenem ens, no, sinó aquell que és coneixement de l'ésser en essència. **PLATÓ: Fedre.**

- 1.- Idea/es principals del text, sense comentar.
- 2.- Posa un títol al text
- 3.- Comenta el text: conceptes principals, relació amb el pensament de l'autor, relació amb altres autors...
- 4.- Opinió personal: quin és el vostre parer sobre l'ús d'imatges, metàfores, mites i al·legories en filosofia.

B

Tota ànima d'home per natura ha contemplat les realitats; altrament no hauria vingut al vivent de què parlo. Però trobar en les coses d'aquest món el mitjà per recordar-se d'aquelles no és fàcil per a tota ànima, ni per a les que han tingut la desgràcia de deixar-se tòrcer cap a la injustícia per no se sap quines freqüentacions i per a trobar en ella l'oblit dels objectes augusts dels quals, en aquell temps, van tenir la visió; en resten poques, doncs, que tinguin pròpiament el dó del record. I quan perceben una imitació de les coses allà baix, estan fora de sí i ja no es posseeixen. **PLATÓ. Fedre.**

- 1.- Idea/es principals del text, sense comentar.
- 2.- Posa un títol al text
- 3.- Comenta el text: conceptes principals, relació amb el pensament de l'autor, relació amb altres autors...
- 4.- Opinió personal: quin és el vostre parer sobre l'ús d'imatges, metàfores, mites i al·legories en filosofia.

EXAMEN: PRESOCRÀTICS fins PLATÓ

Cognoms: ..... Nom: .....

Curs: .....

Qui és l'autor dels següents fragments:

- 1.-El foc periòdic és déu etern. ....
- 2.-Déu és dia-nit-hivern- estiu .....
- 3.- Els etiops diuen que (els seus déus són) negres i camusos; els tracis que tenen ulls blaus i el roig. ....
- 4.- El principi de les coses és l'Indeterminat i a partir d'ell es generen totes les coses. ....
- 5.- Alguns, suposant que hi ha un element únic, digueren que era infinit en tamany, com l'aigua. ....
- 6.- El nombre és el principi, tant en quant a matèria de les coses com en relació a les seves propietats i estats. ....
- 7.-Únic,existent immòbil, és.....
- 8.- Per causa de l'amor conflueixen totes les coses en una .....
- 9.-El camí de la persuasió acompanya la veritat .....
- 10.-L'aire és el principi de totes les coses i infinit en tamany. ....
- 11.- Opinió és el dolç, opinió l'amargant, opinió el calor i opinió el fred; només els àtoms i l buid constitueixen la veritat. ....
- 12.- El que es dedica a la dialèctica, renunciant completament a l'ús dels sentits, s'eleva, mltjançant la raó, fins a l'essència de les coses. ....
- 13.- La realitat del que veritablement és només pot ser contemplada per la intel.ligència, pilot de l'ànima. ....
- 14.- Cadascun de nosaltres és mesura de les coses que són i de les que no .....
- 15.- Allò que sembla just i benèfic per a la ciutat així ho és si ella ho considera.....
- 16.-Només una determinació resta: que és .....
- 17.-Baixem i no baixem al mateix riu; som i no som.....

18.- *Una certa saviesa, la pròpia de l'home, en ella tal volta sóc entés.....*

19.- *Sembla, doncs, que jo sóc més savi que ell en aquesta mica: que el que no sé, tampoc no em penso saber-ho. ....*

20.- *Aquest és el moment de la vida (...) en què la vida paga més la pena de ser viscuda, el moment que l'ànima contempla la mateixa bellesa.....*

EXAMEN TEORIA

Cognoms: ..... Nom: .....

Grup A:

- 1.- Període antropològic: Característiques, temes, obres, autors, relació amb l'art.
- 2.- La teoria de les Idees en Plató
- 3.- El mètode socràtic: Maièutica, ironia, intel·lectualisme moral, docta ignorància, universal ètic i dialèctica en Sòcrates.
- 4.- Característiques dels diàlegs de Plató.

Grup B:

- 1.- Període ètic i període religiós. Característiques, temes, obres, autors, relació amb l'art.
- 2.- Teoria de les Idees en Plató.
- 3.- Influències que va rebre Plató.
- 4.- Esquema de la sofística i diferències Sòcrates-Sofistes.

EXAMEN PLATÓ

Cognoms: ..... Nom: .....

Curs: .....

Digues si són veritat o falses les següents afirmacions sobre Plató. Encercla la resposta correcta:

- 1.- La filosofia platònica fou decisiva per al desenvolupament de les ciències empíriques **V F**
- 2.- La filosofia de Plató afirma que l'home és la mesura de totes les coses **V F**
- 3.- La filosofia de Plató menysprea el valor de l'experiència **V F**
- 4.- Per a Plató el pitagorisme era una mena de sofística **V F**
- 5.- Per a Plató l'ànima i el cos tenien relació substancial **V F**
- 6.- El grau suprem de la dialèctica és la doxa **V F**
- 7.- La filosofia platònica no és dualista **V F**
- 8.- La porta d'entrada al món de les Idees és la matemàtica **V F**
- 9.- El nivell més baix de coneixement és la dianòia **V F**
- 10.- El nivell més baix de coneixement és l'eikasia **V F**

- 11.- Els homes d'or ón els guerrers **V F**
- 12.- El coneixement veritable a de ser universal i necessari **V F**
- 13.- El Banquet és un diàleg del període de Vellesa **V F**
- 14.- Sota la idea de Bellesa hi ha la idea de Bé. **V F**
- 15.- La dialèctica és una operació pròpia de l'ànima **V F**